

משך

תצא

חכמה

ונתנו ד' אלריך בידך ושבית שביו. נראה דהוא תנאי בהיתר יפת תארי. שדוקא אם ד' נותן האויב ציד ישראל. אבל כדרך המלחמות שאלו שבין מהם והאויב טובה מהם. והדרך כשעושין שלום או בתוך המלחמה מחליפין השבויים שאינן נאותין עוד למלחמה. אם כן יתכן, כי עבור היפ"ת שמגיירה ונושאה לאשה בעל כרחה יעבדו ישראל חשוב ונכבד ע"ז לא הותרה היפת תארי, רק באופן שנתנו ד' להאויב בידך, אז יוכל לעכבה בעל כרחה. ודוק: **וריה** אם לא תפלת בה. בספרי הכתוב מבשרך וכו'. פירוש, משום דכתיב והיה ואינו אלא לשון שמחה, וכמו שדרשו ז"ל, וזה מבשרך הכתוב בצורה טובה:

כי תהיון לאיש שתי נשים וכו'. בספרי פסקא רט"ז שתי כמשמעו מוליא אני את אילו ומוליא היבמה ת"ל וילדו לו בניים מי שהולדות שלו ינאו אלו שאין הולדות שלו כל"ל. ופירושו לפי שממעט שפחה שאין בה הויה לשום אדם, משאיכ בנייבי כריתות ומיתות ב"ד (וכזה עיין ירושלמי ריש אלו נערות) יכל שאני מוליא היבמה היינו מי שבעל יבמה של אחר שאין בה תפיסת קדושתן לשום אדם, ראינו נוטל הבן בכורה וירושה קמ"ל. מי שהולדות שלו והכא ביבמה הולדות מתייחסין אחריו. וכוזה כתב רבינו חס ביבמות מ"ט. ולפי הגהת הגר"א כל שיש בה הויה הולדות שלו כו' הוא כפי סברת החוס' גיטין מ"ג ד"ה ואם אמרת עיי"ש. ובזה תאיר דבריהם. ודוק:

בבר אשר ימלא לו. בכ"מ דכתיב כי ימלא דריש בספרי בעדים, וכן נראה לי לדרשו כאן, דאם יש לו ממון אלל אחר שנגב וגזל מאתו ואין לו עדים, כיון דאינו יכול להוליאו בדיינין, דאף בקרקע אמרו בפ"ק דמלועא דאינו ברשותו להקדיש, לכן גם כאן אינו נוטל חלק בכורה, ועיין ש"ע סימן רע"ח ס"ק י' בהגהה ובאחרונים ודוק:

כי הוא כו' לו משפט הבכורה. משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה. פירוש דכתוב וילדו לו בניים האהובה והשנואה כו' לא יוכל לבכר כו' לתת לו בכל כו' כי ראשית אוננו לו, פירש לבן השנואה משפט הבכורה ולא משפט הבכורה לבן האהובה. אף כי האהובה והשנואה ילדו בניים הרבה אין משפט הבכורה לו אף נגד אחיו בני האהובה בנכסי אחיו. משום שאין דין בכורה בנכסי האם, כן המכוון מהדרשה, וזה מאמר הגמרא משפט הבכורה לאיש הוא בבן השנואה ולא לאשה הוא בן האהובה שהוא

בן בכור לאחיו בנכסו אחיו. ודוק. ומיושב יותר לפי מה דמוקי רבא דף קרא לרעיק בכה"ג והאחת שנואה בנשואיה שהיא בעולה והשניה בתולה (קדושין ס"ח) והוי בן האהובה בכור לאחיו ובכ"ז אין לו משפט בכורה:

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וכו'. בתוספתא דנעשים אמר ר"מ דאין בן סורר ומורה נעשה בירושלים. ונ"ל הטעם עפ"י מה שאמרו שאלו שערים ראשיכם ויבנס יוחנן בן גרבאי כו' וימלא כריסו כו' לא נמלא נותר במקדש. ולפ"ז גם בירושלים היה תודה ושלמים ונוט"ש. ותלרות של ירושלים בדוקות משום נותר (ירושלמי ריש פסחים) והוי אוכלים בשר הרבה ויין מע"ט. לכן אין חטא אם בא הנער אל מדה הזוללות. ופשוט:

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו וכו'. הפירוש דאיתא בספרי פ' שלח עונה בה לפי שנאמר פוקד עון אבות על בניים יכול אף בזה כן ת"ל עונה בה ולא בזרעה. פירוש כי הזרע אינו מתייחס אחריו לפי שנאמר הכרת תכרת. ונכרת החבל לגמרי. והוה כמו זרע הבא מן הנכרי, לכן נתמסקה עונו בו ולא בזרעו. משאיכ בשאר עונות שזרעו מתייחס אחריו וברא מזכה אבא. לכן פוקד עונו של אב בשאוחזין מעשיהן בידיהן. וזה שאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות. פ"י שלא יהיה החטא רק באיש לא בזרעו. וזה חטא של מגדף ועע"ז שבהן כתיב עונה בה לא בזרעה. בזה ותלית אותו על עץ. אבל בשאר החטאים לא והוא כחכמים דאינן נתלין רק מגדף ועע"ז. ולדעת ר' אליעזר פירשו וכי יהיה באיש חטא מ"מ. דדוקא באיש לריך להיות החטא שעליו נשפט למות. אבל חטא שלא נשפט עליו למות רק כדי שלא יעשה כמו הרודף אחרי נערה המאורסה שאין חטא בו רק שלא יחטא בזה אינו נתלה. ודוקא באיש הא בן שהוא סורר ומורה שנהרג ע"ש סופו שאם רלה אביו למחול מחול ובכ"ז הוא נתלה. עיין סנהדרין מ"ה. מ"ו ודוק.

ובספרי דריש אותו ולא עדין. ובגמ' לא מייטי זה אף לרי' אליעזר דכל הנסקלין נתלין משום דזמם לעשות לאחיו ואחיו קיים וכאן התליה זממו לעשות למת בשאינו קיים. ואולי מרמז שאם נתערב מגדף בשאר נסקלין אין תולין אחד מהן דלא ראוי לבזות אחרים וכמו שנתערב מחיים דכולהו פטירי. לכן כתוב אותו ולא עירובו. ודוק:

א תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו כו' כי קללת

קללת כו' ולא תטמא את כו'. יתכן לפרש ע"ד מוגבלות (הידוע לבעלי הפשוט) לא תלין כבלתו על העץ כי קללת, כי קבור תקברנו ציוס הוא ולא תטמא את אדמתך אשר ד' וכו':

כי קבור תקברנו. בסנהדרין אזהרה לקובר מתו כי קבור תקברנו יעו"ש. נראה דכפילות מורה אפילו מאה פעמים כמו דדריש הגך כפילות בפרק אלו מליאות ופעם הראשון כשהוא תלוי הקוברים אותו הוא מסור לב"ד שהם הרגוהו כו'. אבל כשחטטוהו ואח"כ לקבור אותו פעם שני הוא ככל אדם. ומשמע מזה דבכל מת חייבים לקבור. ודוק:

כי קבור תקברנו כו'. בירושלמי מו"ק פ"ב אין מפנין את העלמות כו' ובתוך שלו אפילו מן המכובד לבזוי מותר מפני שערב כו' נינוח אלל אבותיו. מפורש במקרא וילך דוד ויקח את עלמות כו' בקבר קיש אביו. הרי דפינה אותו מקבר ישן לקבר אבותיו. ומה שכתוב וילימו ד' ימים נתפשט המנהג לזום בהתחלת בה"ק כשנקבר יחידי אס כי בקרא הוא על מה שגפלו במלחמה ונתמוטטה רגליהן של שוגאי ישראל.

ורא תטמא את אדמתך כו' נחלה לרשתה. הנה במת עו"ג מוכח בקרא דהישע שהוריד המלכים קודם בוא השמש. ונראה דזה רק משום לאו דלא תטמא. ואין זה רק בארץ ישראל. אבל בחו"ל אינו מלוה לקבור העו"ג [ורק משום דרבי שלום קוברין מתי עו"ג] וראיתי לרמב"ן שנסתפק בזה. וזה מיירי באופן שמהיין אותו לנצלו אבל לכבודו להביא לו תכריכין מותר. ומשום זה הוי אמינא דתלוי בב"ד יטלו אותו קמ"ל דלא וכ"ש בשאר מתי ועיין רמב"ן. וזה דוקא בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים. אבל בירושלים שלא נתחלקה לשבטים שם אפילו להשיב לכבודו אכורי וכמו דחשיב במרובה אין משהיין המת בירושלים יעיין בתו"כ פ' בחקתי על קרא דונתתם ביד אויבי וזה דייק ולא תטמא כו' אשר ד' אלדיך ניתן לך נחלה לרשתה. אבל בירושלים אין מליטין המת כלל. ועיין מהרש"א בח"א ודוק:

רא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים כו' השב תשיבם לאחריך. ואספתו והיה כו' אותו והשבותו לו מתחלה כתוב הכל בלשון רבים. ולסוף כתוב בלשון יחיד. וכאן באופן זה הפרשה מדברת בלשון רבים. וכמו ל"ת את חמור כו' או שורו ונפלים בדרך כו'. והענין כי אס אינו ידוע לו לריך לאסוף אותו אל ביתו הדין שלריך להשיב לו שיהיה כרי השבה שאין מאכילין יותר מכרי שויו ואס הוא דבר

שעושה ואוכל מטפל בו וא"ל מוכרו. והנה המוליא שור ושה והשור לעלמו אינו עושה מה שאוכל. רק השה יש בניחומו להאכיל לשה גם לשור. סד"א דמטפל בהם. קמ"ל דלא. שמה הן משני אנשים וא"כ להבעלים של השור לא יהיה השבה מאומה. ואף אס ידוע שהוא של בעלים אחד. מסתפקא כעת אס לריך להטפל בהן או לא. מי אמרינן כיון דבהשור אינו מקיים השבה לריך למוכרו. או דהוי כהמפקיד פירות אללו. דאפילו הן אבודין ל"י בהן משום דרולה אדם בקב שלו. ומסתברא דלריך למוכרו. ולכן מתחלה מדבר בלשון רבים כאורחא דקרא. ולסוף אמר שאס לא ידעו ואספתו אל תוך ביתך. תשקיף על כל דבר בפרטי. על השור ועל השה בפרט אס יהיה ממנו מה להשיב לו והיה עמך עד דרשו אחיך. אבל אס על כל דבר בפרט. לא יהיה בו השבה. רק בכלל ולירוף שניהן יהיה מה להשיב. לא תאסוף אותו היותה ותמכור אותו הפרט שאינו בו כדי להשיב. וכוונתו: **ו**בגמ' שה דאבדה לד"ה קשיא. ונראה דקמ"ל דאף אס מגדל בהמה דקה בארץ ישראל [שכל הפרשיות קאי על הא דאמר בפ' ראה אלה המקיים והמשפטים וכו' בארץ אשר נתן כו'] שיה אסור עד שאמרו רועי בהמה דקה לא מורדין ולא מעלין שפקרו בגזל (לשון רמב"ם). הוי אמינא דאינו מלוה להשיב אבדתו. קמ"ל קרא דמלוה להשיב אבדה דשה. ואפילו ברועה נראה דחייב להשיב אבדתו. ועיין תוס' עו"ג דף כ"ז ודוק. ועיין תוספתא צ"ק הא מה אני מקיים ל"ת את שיו נדחים במדברות שביודא. **ו**הנה כאן כתוב לא תראה כו' ובמשפטים כי תראה. משום דשם כתוב שונאך ודרשו באילו מלאות אוהב פרוק ושונא לטעון מלוה בשונא וזה דמיירי כשיש עוד אבדה או לפרוק. ומוכרח להתבונן ולחשוב איזה קודם. אבל כשאין רק אחד אסור אפילו לחשוב ולהתמהמה כמעט רגע:

דישב תשיבם לאחריך לכד"א דאמר כולן לריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבדה שרבתה בהן התורה השבות הרבה. פירוש שכיון שנאבד מאחריך בטח דעתו עליו תמיד וכיון דהוא בחלרו במקום דמיטת ה' לו תיכף לראותו ולהכיר בו. כי זה שנאבד זה שנמלא ודי למשיב אבדה דרחמנא רמיא עלי' בעי"כ. ואס לא קרוב כו' ואספתו תוך ביתך והשבותו לו ראה איך תשיבנו אליו שלא יאכיל עגלי רק ימכרנו ויקח אללו המעות. אס כן לריט דסבר דישתמש בהן ובאונס אס אבדו חייב עליהן דהוי כלוה על המעות כמוש"פ תוס' שם ודאי דלריך דעתו אלל

משך

תצא

חכמה

אלא אף לרטיק דסבר דלא ישתמש בהן. מכל מקום מהיכי תימי ירגיש האובד בהמעות שהונחו בביטוי כיון דנאבדו ממנו בעלי חיים והחזיר מעות בזה לכולי עלמא לריך דעת בעלים. לכן כתוב והשבותו לו פעם אחד כמו כל השבות שלריך דעת בעלים. ודוק **ואם** לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו כו'. פירושו: דהתורה מלמדת אותנו שלריך להכריז על האבדה. ולכן אם קרוב אחיך הוא. הלא יודע מההכרזה רק אם לא קרוב אחיך ולא שמע מההכרזה ואספתו אל תוך ביתך שמתוך כך לא ידעתו ומה למדני דין ההכרזה. ולכן כתב שה לגיזותיו פירושו שאם אין לו מה להאכיל מוכר גיזותיו ומאכיל את השה. ומלמד לנו שאינו לריך ליתן ראשית הגז לכהן. ולא אזלין בתר רובא דישאל הוי רובא בעלמא. דלא הלכו בממון אחר הרוב אף שאין לו תובעין כמו ראשית הגז או הזרוע והלחיים. ואימור הבעל אבדה הוא כהן. לכן והי' עמך עד דרוש אחיך אותי ואיך לריך ליתן לכהן. ויעו' אור שמח הלכות בכורות בזה ודוק:

ואספתו אל תוך ביתך והי' עמך כו'. ומי יזנו רק שור עובד ושה גזוז ואוכלין. והא איכא מעשר בקר ולאן דמחויב להפריש. ואימור דהן של מעשר והעובד והגזוז לוקה. רק דכל דפריש מרובא פריש ומלין הסי. לכן מפסיק בין בעיה וכייל תמור ושלמה. דבהו ליכא למימש דשל הקדש הן. ודוק: **ואם** תראה תמור אחיך כו' ובמשפטים כתוב אויבך משום דבערבי פסחים אמר מי שרי לשנויי הא כתיב לא תשנא אחיך בלבבך. ומוקי בראה זו שעבר עבירה. וזה היה קודם העגל אשר היו כולם ממלכת גוי קדוש. אז הוה שרי לשנויי אם ראה בו עבירה. לא בן אחרי כל המסות אשר נכסלו בעומות. אם יראה אדם בהבירו חטא אה יפספש במעשיו ימלא כמה מכשולים ופקפוקים. זה בפרט זה וזה בפרט זה. לכן אסור לשנוא איש כזה. רק מי שהוא בעלמו סר מרע ולדיק תמים בדרכיו אבל קשה למלא כמותו וע"ז אמרו ראינו בי' והמה מועטים. לכן כתיב אחיך:

ואם תזרע כרמך כלאים. בספרי סימן ר"ל אין לי אלא כרם שלך כרם של אחרים מנין ת"ל לא תזרע כרמך מ"מ. והגר"א גרים פה כדברי ר' יהודה. ולעגיד נראה דרבנן דר"י לא מלי דרשי כר"י. דהנה בכלאי זרעים כתיבא שדך לא תזרע כלאים והכא כתיב לא תזרע כרמך כלאים. וכתוב כרמך אלא כלאים להורות דוקא כרמו ולא של חבירו דשל חבירו אינו נאסר. אבל ר' יהודה סובר בפ"ב דכלאים

דאינו כלאים עד שיהיו שני חטים ושעורה. איך דריש שדך היינו שיהא שדה מחטים או שעורה ואח"כ יזרע עוד חטה ושעורה דהוה כלאים לבד משדך. אם כן אם הוה כתוב לא תזרע שדך כלאים או אחיבא דבחסה ושעורה כגי' דשדה הוה מין דזריעה. ולא דמי להא דדריש ר' יאשיה גבי כלאי כרם שזרע חטה ושעורה וחלוין. משום דכרם לאו זריעה וכתיב לא תזרע. וכן מלמדי להגר"א בקולר ז"ל דכתיב שדך ואח"כ לא עכ"ל. איך אין דיוק מדהפך הכתוב הסדר היינו משום דכלאי הכרם נאסרין ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. לכן דוקא שלו ומשיה כתיב כרמך אלא כלאים. רק הטעם שהפך הסדר להראות דבכלאי זרעים בני שני חטים ושעורה. ובאמת בשניהן כרם אחר נאסר. ודוק. **ובאמת** ל"ב אם לקי על לאו דכלאי זרעים לרבנן דשל אחרים אינו נאסר אם לענין מלקות ג"כ לא לקי. דכרמך כתיב אלא הלאו וזה תמיה דיהיה גרע מכלאי זרעים. וראיתי שמה"ש ראה מהך דאמר בכלאים פ"ז מעשה באלה שזרע כרמו בשביעית. ובא מעשה לפני רע"ק ואמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. ובמכות תנן יש חורש תלם כו' בשביעית וחייב משום כלאים ומוקי כר"ע. אולם מהא אין ראייה. דהא רבינו שמשון כתב שם בכלאים דאף דהעגבים לא לא נאסרו מ"מ הגפנים נאסרו דהא הזמורות אינם הפקרי. וא"כ קרינא כרמך. ושפיר לקי עלה משום כלאים. רק דלקושיות תוספות דאטו אם זרק חלב לתוך קדירה של חבירו מי נאסר. ע"ז שפיר מתרין. כיון דהיכי דכרם אינו שלו ליתא הך לאוי א"כ האיסור אינו רק על של עלמא. א"כ שוב שפיר אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ודוק: **ואם** תחרש בשור ותמור יחדיו. בטעם הדבר כתבו דהשור מעלה גרה והתמור רואה ומלטער. וזה כשיטת רמב"ם דמן התורה דוקא מין אחד טהור ומין אחד טמא. ויש לכונן לזה מה דאמרו בירושלמי כלאים דלאיסי אסור לרכוב על הפרידה והכתיב וירכיבו איש על שרדו כו'. אין למידין מן המלכות. דגבי מלכות מלינו שמלערין בעלי חיים. וכמו שאמר בפ"ק דעו"ג עוקרין על המלכים. ויעוין תוספות פ"ה. אמנם במורה פרק מ"ט כתב ויראה לי כי טעם איסור קבוץ שני מינים כו' ר"ל לא תחרש כו' כי אם יקבץ שניהם ירכיבו אחד על חברו כו'. אחד שור ותמור ואחד כל שני מינין כו'. וזה מתנגד לשטתו במשנה תורה. דאדרבא עיקר האיסור לפ"ז שייך רק בשני מינים טהורים או טמאים שאסורים בהרבעה ומתעברין זה מזה. אבל טהור מן הטמא אינו מתעבר. ולא יבא להרכיב

להרכיב כל כך. והעיקר שזה חק מחקי החורה ואין לנו לחקור טעמו:

והנה הוא שם עלילת דברים. לא כתב והנה הוא שם לה כמו בראש הכתוב לפי הפשט להפעל שואה ורונה להפטר ממנה בלא מזהר. לכן מוליא ש"ר עליה. וכמו שאמרו עבר על והבנת כו' לשפוך דמים. אבל אביה תובע מה שנגע לו. שהוא הוליא עליו שם רע שהוא ימסור דמו לזנות ויחנכה בחינוך פרוע כזה שמונה בבית אביה. לכן אמר והנה שם עלילת דברים לאמר לא מלאת לבתך בתולים. שיאמר על בני ומה שגדלתי אותה שהיא זנתה אחרי שמרי אותה בחטך טוב הוא חרפה לי וכאלו שם עלי עלילת דברים. לכן ישלם עבור הבזיון של אבי מאה כסף לאביה ולוקה על מה שרלה להורגה. לכן אין זה רק כמו מלקות לזה ותשלומין לזה. לכן לוקה ומשלם. ולפ"ז ביתומה פטור ממאה כסף וכדעת ריש לקיש בגמרא. אבל במלקות חייב על היתומה ורק בחולה גרים ממעט גם ממלקות ופטור לגמרי. ודוק: **וענישו** אותו מאה כסף. במורה ח"ג פרק מ"ט כפל המורה שרלה להזיקה. ולזה אמר ירושלמי שלמד ר' יהודה דכתובה ראשונה של אבי שלמד ממוליא שם רע דזכי בהמאה כסף מכלל שהכתובה של אב. וזכה כפלא התוספתא דכתובות פרק א' הוליא ש"ר כו' הוליא ש"ר על היתומה לוקה ונותן ד' מאה זוז וכתובה קיימת. שאע"פ שנותן להיתומה עלמה כופל הכתובה. מ"מ כתובתה קיימת. ואכמ"ל. ודוק:

וענישו אותו מאה כסף. הנה בכל מקום לא נזכר לשון עונש. רק כאן וגבי דמי ולדות ענש יענש. היינו דכל מקום אין אדם מתחייב שני עונשין ואינו לוקה ומשלם רק במוליא ש"ר אע"פ שווסרו אותו מלקות ארבעים בכ"ז וענשו אותו מאה כסף. ובדמי ולדות שיטת הרמב"ם דאע"פ דמינו מתכוון היינו נתכוון להרוג זה והרג זה פטור מחיוב מיתה בדי שמים פטורו כמו חייבי מיתות שוגגין דפטורין מחטומין. בכ"ז גבי דמי ולדות גלי קרא דאם נתכוון לחברו והרג האשה חייב בדמי ולדות. וזה ענש יענש. ועיין בפ"ד מהל' חובל ומזיק ובמגדל עוז. ובבאורי הגר"א לחו"מ. ודוק:

בכר מקום דכתיב באבנים כתוב וממו ומת ומתה. יעוין אדרת אליהו. ובגמרא דריש ר"ל לרבות הורתה שלא בקדושה לסקילה דאיך ומתה. יתכן דעיקר דרשתו הוא מהך דכתיב זקני העיר. זקני העיר היא וכאן כתוב וסקלוה אנשי עירה במפיק והיה לו לאמר

וסקלוה אנשי העיר (ובכן סו"מ כתוב זקני עירו אנשי עירו) לכן דריש דאף אם אינן רק אנשי עירה לא של אביה דהורתה שלא בקדושה ואביה ואמה גרים הם ג"כ יסקלוה. וזה נכון מאד. או היה לו לכתב והוליו אנשי עירה. אמנם בירושלמי ומי חזקי' כן וסקלוה ממשמע שנאמר איני יודע שהיא מתה מה ת"ל ומתה כו'. וז"ע. ואולי משום דכתיב בקדושים מות יומת לרבות בכל מיתה כו'.

(מכאן עד סוף הפרשה על דרך ספר החורה והמנוה)

שוכב עם אשה בעולת בעל. בספרי להביא את שנבעלת בבית אביה ועדיין היא ארוסה. הובא בירושלמי פרק אלו נערות. ומחבאר משם פירושו כ'. דבבני נח כתיב והיא בעולת בעל כמ"ש בעולת בעל יש להן נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם דאין להם קדושין וחופה. לא כן בישראל קיין האשות וגמרה אינו אינו תלוי דוקא בבית אבי. הנה ליה למכתב שוכב עם אשה רעהו. וכבר בא דין זה בפרשה קדושים בבאור הפרטים. לכן פירשו כי לעיל ביאר את זנתה בבית אביה והיא בחולה בסקילה כתב אח"כ את תהיה בעולה כשזנתה דינה בחנק. אף שהיא בבית אביה. ומש"ה לא מלי למכתב אשת רעהו. דעיקר החידוש שהיא בעולה. אך אי"כ לא הוה לי למכתב בעולת בעל כיון שהאשות נקנה ע"י האירוסין ורק שחסר עליה שם בחולה מחמת שנבעלה והו"ל לכתוב בעולת בעל איש יהיה הבעל מי שהוא לכן אמרו שבזה מורה לנו עוד פרט שדוקא הארום עושה אותה בעולה כגון שנבעלה שלא כדרכה בבית אביה להארום. דע"י ארוסה ילאתה מכלל בחולה לא ע"י אחר בביתא שלא במקום בתולים. וכן פירשו בפ"ק דקדושין דף ט"ו. ור' ישמעאל סבר דמורה לנו על יבמה שאינו חייב עד שתבעל ליבם. דרק ביאה גומרת בה לא כסף ושטר וחופה. [וכן איתא בקדושין ה' ע"ב מהלביאה שכן קונה ביבמה הא חופה לא] וביאה גומרת אף בלא נתכוון ללקותה. ורק בבעילה לחודא תליא. אשותה. ור' ישמעאל לטעמו דליקף מקרא דאפילו חורה לבית אביה שנתארמלה. מ"מ הבא עליה בחנק. עיין מ"ט א' ותוספות ד"ה ואימא. ויש להאריך ואכ"מ. ודוק:

בספורי גם שניהם ולא העושה מעשה חודים כשהוא אומר גם לרבות הבאים מאחריהם. פירוש דדוקא ביאה שלא תוכל להיות רק אל אחת. משא"כ במעשה חודים לא ימנע מלעשות כן לרבות כאל אחת. לכן משניהם שלא יתכן רק לשניהם **איתמיש**

לכתיב ציה בקרבך ישב. ובאמת אין צ"ד מלווין להרוג העו"ג החוטא כמו שמלווין בישראל, כמו שחשב רמב"ם למות עשה, וכן כתב רבינו בהלכות מלכים חייבין צ"ד לעמוד שופטים לאלו הגרים החושבים כו' מהם מעמידין. הרי דשופטים גויים סגיי ונערה מאורסה ליבא בגוי, וכן כולוהו כמו בן סור' וכיו"ב, לכן כתב ובערת הרע מקרבך, אבל בעולת בעל איבא גם בגוי, וכן נח שבא על אשת חברו חייב מיתה וסד"א שגם על גויים היינו גרי תושב מלווים צ"ד להמיתו, לכן כתב ובערת הרע מישראל, אבל בגר תושב אין לנו מלווים, רק מפני השחתת העולם מעמידין להם צ"ד שופטים אפילו מהם, וכן ברומח בשפטים כתיב ובערת דם הנקי מישראל ופוזב לך, הא בן נח שהרג חברו אין מלווין צ"ד להרוג אעפ"י שכן מיתה הוא, והא דבזקן ממרא כתיב ובערת הרע מישראל נראה דבא לרמוז שלא נאמר שזו רעה והעדר כבוד השופטים ואם רלו צ"ד למחול מוחלין לו, קמ"ל שזו רעה חולי מתפשטת בכלל האומה הישראלית, שאם לא יבטל היחיד דעתו להרוג הגדולים באומה במקום האלדי תרצה הרעה, ויעשו בני אגודות, אגודות ויתפרד הקשר האמין, אשר בו יתוארו גוי אחד בארץ, וא"כ אין בכח צ"ד למחול, וכן ת"ר סנהדרין פ"ח על זקן ממרא לא הודו לי כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, כי כבוד האומה וקיומה אין בידם למחול וכמו מלך שמלך על כבודו דליתו מחולי, כי כבודו הוא כבוד האומה, וזה חלק גדול מכחות החיות להיות מלווין וממליא דרך חדש ולהבדל מן הכלל השם ישמרתו:

כ"י יהיה נערה בתולה מאורסה, בספרי מלמד שאינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה לאיש, דכתוב כאן כי יהיה ולא כי תהיה, דלזו היה קאי על הנערה, אבל יהיה קאי על הענין שזה מורה שהוא מוכרת להיות בדיון זה ומעכב כמו שנתבאר באה"ש סימן ת"ר, והוא הפרטים דבתולה לא בעולה נתבאר לעיל בעולת בעל שזה גם בבית אביה דינו בחקק, ומאורסה ונערה כתיב בכל הפרשה הנערה המאורסה שזה סבת החיוב בסקילה, אבל ומלאה איש בעיר אינו פרט מפרטי החיוב שגם אם לא מלאה בעיר רק באיזה אופן שיהיה אם ברעון שניהם נסקלין, ובאונם הוא לבדו נסקלי, רק שהכתוב מספר לנו דרך ההוה שאילו לא היתה ילאנית לא אירע לה זה:

ושבב עמה כל שכיבה כ"ל, וכבר נתבאר במלרע סימן קס"ו כי את מורה על הפעול וזה מורה על שכיבה כדרכה שהיא מתפעלת

איתמעט מעשה חדודים [ורש"י בסנהדרין ס"ו פירש צד"א, עיי"ש] כשהוא גם לרבות כו', פירש צד"א שלא כדרכה דגם לרבות, ומרבה שאם שכב עמה כדרך שנבעלה לבעלה ג"כ ימותו, וכאן מייירי כשנבעלה לבעל שלא כדרכה כמו שפי', וברש"י הגירסא הבאים אחריהם דהיא דהא דנהרג הוא הראשון שאסרה לבעל, אבל השני פטורי, לכן כתיב גם לרבות, ובמזרחי פירש דהוא דכיון דנגמר דינה הבא עליה כבא על המתה, לכן כתוב גם לרבות זהו מתורתו של דואג במדרש תהלים י"ב, ז"ל רב, נחמן אמר על שהתיר דמו של דוד שאמר לשאלו בן מות הוא ודמו מותר ואשתו מותרת להנשא לאחר, ועיין במד"ר נח פרשה ל"ב:

ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוים. סנהדרין דף ס"ז בתוס' דרבנן מוקמי דרשא אחריתא, נראה לי דהך דרשא הוא דגומרין דין שניהם ביום אחי, אבל דוקא בשוין במיתה אחת, אבל כשהן שניהם שתי מיתות כמו בת כהן דבשרפה ובעלה בחנק אין דנין שניהם ביום אחד, וכמבואר בסנהדרין דף נ"ו: **ומתו** גם שניהם, במשנה סוף פ"ק דערבין האשה שיאלה להרג אין ממתינין לה עד שתלד כיון שכבר נגמר דינה למיתה, ויליף בג"מ דומתו גם שניהם גם לרבות ולדותיה, וכן פ"י כאן רש"י, ונראה דהא נעקר הולד, היינו שיטבה על המשבר לאחר גמר דין ממתינין לה עד שתלד כמו"ס בתוס' הוא מקרא דשניהם הם ולא ולדותיהם, כמו דדריש במשנה פרק ששי דתמורה, עיי"ש, ולקמן גבי אמתן זונה ומחיר כלב הם ולא ולדותיהם, ונראה דהוולאחם את שניהם בגבי נערה המאורסה דרשינין שניהם הם ולא ולדותיהם, ואשמועינין דאף ע"ג דהעובר ממזרי, מכל מקום עד שלא נגמר דינם או כשיטבה על המשבר ונעקר ממקומו ממתינין עד שתלד ואינן ממתינין העובר הממזרי, ובכשואה שמעינין דאף שמעוברת מבעלה בולד כשרי, אם נגמר דינה ולא נעקר הולד אין ממתינין עד שתלד, ודוק:

דאיש השוכב עם האשה, ספרי ואע"פ שהיא קטנה, דהו"ל למיכתב ומתו גם שניהם האיש והאשה, זה מורה לנו שלא נאמר שדוקא אם שניהם בני חיוב מיתה, אבל הבא על הקטנה יפטרי, לכן אמר האיש השוכב עם האשה, שרק עליו יוסקף בפרט אם הוא בר חיוב מיתה אע"פ שהיא קטנה, וכן האשה אע"פ שנבעלה לקטן:

ובערת הרע מישראל, בכולהו כתיב מקרבך דבמלת מקרבך לא נתמעט גר תושב

גם הבהמה כתיב לשון סקילה אבל בעצירות שאינו שייך רק באדם כתיב רגום כמו בלבוש וידעוני וטון מזרעו למולך, לבד במסית כתיב לשון סקילה דיינו כבהמה דדין כדיני ממונות דמחזירין לחובה ולא לזכות ומטין עפ"י אחדי, כמבואר סנהדרין ל"ז ובתוספתא יעו"ש. וגבי עכן כחוב וירגמו אותו אבן ויסקלו אותם כו' על השור והבהמה, ומה נפלא לפ"ז דבקי הספרי לעיל פסקא קמ"ח לפי שמלאנו שהלדמים בסיוף יכול אף המדימים ת"ל את האיש או את האשה וסקלתם באבנים כו' משום דמדימים כתיב גבו לשון סקילה כבהמה, וזה מורה עומק חכמת חז"ל במשפטי הלשון:

את הנערה על דבר וכו'. בספרי גשהו אומר על דבר אע"פ שהתראה וכו'. כבר נתבאר בפרשת אחרי סימן ע"ח שחתרו רז"ל להשיב מלת דבר המורה על ענין מה אל עיקר הוראתו שהוא בא על המצטא שזה עיקר הנחתו בלשון ומשם הושאל להוראות שינות, ולכן דרשו עפ"י התראה שמהסכרת שיתרו אותו ויאמר הן ע"מ כן אני עושה, ומכאן דרשו להתראה מן התורה בסנהדרין מ"א. אולם לפלא: כיון שבהתראה תלוי מה הבדיל הכתוב בין עיר לשדה, ומה תלוי הפטור במה שלא שלא לעקה, הלא אם לא קבלה התראה ג"כ פטורה לגמרי, ויתכן דקיי"ל דתחילתו באונס וסופה ברצון אף אם אמרה הניחו לו שאלו לא נזקק לה היא שוכרתו, אפ"ה פטורה דילצה אלבשה (כתובות פ' נערה). לכן אם מלאה עדים נבעלת לאיש בעיר והתרו בה והיא רולה לבלי להפרש ממנו, חזקה שתחילת הביאה ברצון היה ומייבט מיתה, אבל בשדה אין זו עדות דלחייור תחילת ביאה באונס וכעת ילצה אלבשה, דבשדה בסתם שהיא אנוסה וכמבואר בדברי הרמב"ם ברי"ט הלכות נערה בתולה יעו"ש, ועיין במכות דף י' ל"ח נלרעה בצועל את הערוה דמבואר אם היו שני עדים על סוף הביאה נהרג, יעו"ש, ואכמ"ל:

ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו. תמוה מאי ענה דאמר הלא אילו היתה אנוסה אינה נהרגת. ונראה משום דכתיב כי יהיה נערה בתולה, הא אם אינה בתולה אינה בסקילה וסד"א שדוקא אם השיר בתוליה היינו ששכב עמה במקום בתולים, הא אם שכב עמה שלא במקום בתולים והיינו שלא כדרכה אינה בסקילה, לכן קמ"ל קרא דאף באופן שענה והוא ששכב שלא כדרכה וכמו שאמרו ביומא דף ע' ובקדושין כ"ב ע"ב זה נהנה וזה מלטער שלא כדרכה מאי איכא למימר כו'. ודוק: ספרי

מתפעלת ונהנית מביאה זו, אבל בשלא כדרכה לא ילדק לומר ששכב אותה, שהיא לא נתפעלה מביאה זו, וע"ז יאמר שכב עמה יעו"ש. וע"ז נוסד מה שדריש כאן ולהלן בסיומן רמ"ד ובסיומן רמ"ה דכתיב ושכב עמה השוכב עמה כל שכיבה:

והוצאתם את שניהם אל שער ההיא, בכתובות מ"ה יליף דהעיר שזינתה ולא שער העיר שנגמר דינה כמו עובד עו"ג, יעו"ש, ונראה לי דוקא היכי דנגמר דין שניהם למיתה אז לריך גם אותו להוציא אל שער העיר שזינו שם, אבל כשהיא אנוסה או קטנה או בלא התראה וכיו"ב אז נידון הצועל לבדו, סוקלין אותו ככל הנסקלין במקום שנגמר דינו לא בשער העיר שזינתה בו, שזה רק יסור אל האשה ומשום ונטירו כל הנשים ולא העשירה כזימתכנה, לכן לריך מקום שער העיר אותה שזינו שמהי אבל כשאין כאן דין וזה רק דין הצועל לבדו הוא ככל הנסקלין, ולזה אמר קרא והולאתם את שניהם, כשהן נידונין שניהן דוקא, ולכן לא נזכר בצרייתא שם רק דין הנערה לבד, יעו"ש, לא דין האיש, ודוק:

וסקרתם אותם באבנים ומתו, בספרי יכול באבנים מרובות ת"ל באבן אי באבן יכול אפילו באבן אחת ת"ל באבנים אמור מעתה לא מתו בראשונה ימותו בשניה, עיין מה שנתבאר בקדושים סימן ל"ב בזה, ובאמת עיקר הדרשה הוא בפ' שופטים גבי והולאתם את האיש או את האשה וסקלתם באבנים, דשם מדייק דגבי אוב וידעוני כתיב ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב כו' באבן ירגמו אותם, אבל כאן דשניהן נסקלין, איכ' ל"ל לכתוב באבנים דאבן לכל חד, אולם הדין אחת דשניהן נסקלין באבן אחת, משום דהא דאין דנין שנים ביזם אחדי, אם הם במיתה אחת ובעבירה אחת דנין, כאמר רב חסדא בפרק גמיר הדין, דחוק לומר דהספרי קאי בשיעת תנאי דסברי דכ"מ דכתיב לשון רבים על רבים הוא לכל אחד רבים, כמו שנתבאר בפ' אחרי סימן כ"ג, דשם נתבאר דזה דלא כר' שמעון יעו"ש, דסתם ספרי כוותיה, אולם בגמרא דף מ"ג דריש זה מקראי דמקושש ומגדף, וזה משום דלשון סקילה באבנים לא מלאנו בכל התנ"ך רק בלשון רבים, אבנים, לא בלשון יחיד, ולכן דריש מלשון רגום באבנים דמלאנו אותו בין בלשון יחיד בין בלשון רבים, וכאשר נתבונן לא נמצא בכל התנ"ך מלת רגום על הבהמה רק על האדם, ומלת סקול מלאנו גם על הבהמה, ולכן בעצירות של עריות ששייך בהן

ורנערה לא תעשה דבר. מלמד שפטרה הכחוב מן המיתה מנין אף מן הקרבן ת"ל חטא. פירש דכל הקרא מיותר לכן דרשו כי גבי רולח בשוגג כחוב ולו אין משפט מות. כי זה מורה שהחטא יאמר בנרדפים על השוגג כמו שנתבאר באה"ש סימן ס"ג ששם חטא רק לבית דין או בידי אדם אין לשופטו מות. אבל ההורגו אינו נהרג. אבל כאן אין לה אפילו חטא שטון שגגי אין לה. לכן פטורה מן הקרבן. מנין אף מן המכות ת"ל מות. פירושו ע"פ דברי רש"י דף י' מלקות במקום מיתה עומדת. דכיון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות ומיתה זו קנס עליו הכחוב כ' הוה נמי מלקות כחמת מן המיתות. וזה שאמר אין לה חטא של מות ג"כ וזה מלקות שהחוטא ראוי להמיתו ורחמנא אקיל עליו בזה.

שם בספרי ומיליוס אותם בנפשים. בהגהות הגר"א הגיה כפי מה שהוא בגמרא. והביאור דמן הסברא ברודף אחר חבירו להרגו ניתן להלילו בנפשו דפקות נפש של זה דוחה הכל אף ר"חיה. וכן במחמתת אין לו דם לפי שבא להרגו אבל הרודף אחר הנערה המאורסה או הזכור שהוא מכשול דתי לא ידענא דיותר להלילו בנפש של רודף דיעבור ויהיה אנוס ורחמנא פטריה. וכיון דיעבור באנוס הנרדף למה לנו לחוב בדמו של זה. אולם בכחוב גבי רן אחרי נערה המאורסה כתיב ואין מושיע לה כ' הא גבי רולח לא כתיב. ולכן המקרא הזה מדבר על דרך הסברא כי כאשר יקום איש על רעהו ורלחו נפש כן הדבר הזה. אבל מן התורה רולח נלמד מנערה המאורסה וכיו"ב כ"מ שאמרו ה"ז בא ללמד ונמלא למד. ומה שאמר כן הדבר הוא על ענין הזנות. ומה שאמר הזה הוא עפ"י מה שנתבאר בתורה אור לו סימן כ"ג כי ההוא על ענין נרמו רחוק. שאינו לפנינו. והזה מורה על נרמו קרוב. ובמקום שהנרמו אינו קרוב הוא למעט זה באופן זה שאנו מדברים ולמעט אחרי. וזה דוקא מה שנפגם הא רודף אחר הבהמה וכו' אעפ"י שהן בסקילה מ"מ כיון שאין בה פגמא משום העברה לחוד אין מילין אותו בנפשו. ובוה סתם ספרי דלא כר"ש דלמר הרודף לעבור ע"ג מילין אותו כ'.

צעקה פרט לשאמרה הניחו לו. פירשו בגמרא שלא יהרגנה דקפדה אפגמה שלה. רק דמסרה נפשה לקטלה. וזה לפי שלעקה פירשו הקדמונים שאף אם לא לעקה ג"כ הדין כך דאנוסה היא דמה תועליות יאף אם לעקה כיון שאין מושיע לה. ומפרש ר' יהודה

ספרי אין לי אלא בעיר בשדה מנין ת"ל ואם בשדה. פירש אין לי שהבא על נערה המאורסה דינו בסקילה דוקא בעיר אבל בשדה מנין שדינו בסקילה דמיתה סתם כתיבה ביה. ולזה אמר דהכתוב מספר לן דבר אחד וחולק בו בין בעיר לבשדה שאם בשדה ומת האיש כו' לבדו והנערה פטורה מורה לנו שלענין חיובו של השוכב שיה בין אם בא עליה בעיר או בא עליה בשדה. שכן מורה כל מקום שנאמר כלל וחילוק בפרט אחד. או בשאר דברים הם שוים. ולפי מה דרריש לקמן לבדו שהראשון בסקילה והשני בחנק אף אם הוא שלא כדרכה רעדין בתולה היא גבי קנס. ככ"ו השני דינו בחנק וכדעת רבי בפ"ק דקדושין דף ט'. ובסנהדרין ס"ז מוכח טפי דהראשון דינו בסקילה דלמיפטר להשני לגמרי אי את יכול דהא כבר כתוב מיתה גבי שוכב עם בעולת בעל. **ושכב** עמה פרט לאחד מחזיק ואחד שוכב דברי ר' יהודה. הגה בגמרא פרק בן סו"מ דף ע"ג נתבאר כי בהא דרודף נתן להלילו בנפשו חלוקים ר' יהודה וחכמים דר"י סובר דרודף אחרי מייבי כריתות מה דלוחה התורה להרגו משום דמסרא נפשה לקטלה שלא תבעל לו שהיא בוראי לה תנית להיבעל והוא יעמד עליה ויכול להיות מזה שתייהרג. לכן הורגין אותו. ובחומרת הניחו לו אין הורגין אותו וחכמים חולקים עליו וסברי דטעמא משום דקפיד רחמנא אפגמה דילה. דמה שרולה לפגום אותה בביאת איסור של כרת הוא כשרולה להרגה. לכן אף אם מניחתו שלא יהרגנה ג"כ נהרג. יע"ש. ולכן ר' יהודה לטעמו סובר דאם אחד מחזיק ואחד שוכב איתמעיט מדין רודף דילפינין מהך פרשה ולית בזה דין רודף. ודלוי אם תעמד על נפשה לא יהרגנה המחזיק בה כדי שיוגמר תאותו של השוכב. וכיון שאינו בא על עסקי נפשות. לכן פטור מדין רודף. אבל אם הוא מחזיק והוא שוכב ודאי אם תעמוד כנגדו אם בנעורתו יבא להרגנה ג"כ לגמור תאותו וחפלו. וזה ר' יהודה לטעמו. וילא לו זה מהפסוק. דבכל מקום שמדבר על האנוס כתיב ותפסה ושכב עמה. והיא לא נתפסה שיה מורה שהשכיבה היה ע"י תפיסה ואנוס. אבל כאן כתוב והחזיק שמספר לנו שהאנוס היה ע"י שהחזיק בה אטו זה גורם הפטורי יהיה האנוס מלד מה שהוא היא פטורה. וא"כ המורה לנו שדוקא אם השוכב היה הוא המחזיק בה לא שהמחזיק אחר אז אין דינו כדין רודף. ובפנויה אחר השוכב עמה למעט התופס לאחר פטור התופס מקנס ורק השוכב נותן קנס. ודוק.

ככל האופנים ישלם לאביה וכחה גרע מאנוסה. לכן כתב בתולה גם במפתה להורות דאין בזה דין קנס כלל אם חסר התנאים. אבל נערה ולא בוגרת לא תוכל למעט שאם היא בוגרת משלם לעלמה. ולכן במפתה דמדעתה עשה ישלם לאביה אף אם היא בוגרת. דזה דאינו לאביה ידענא מונחן לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת. וא"כ נערה ע"כ למעט שלא היא בבוגרת תשלומי קנס כללי. וא"כ ידעינן מפתה מקרי. וא"כ ידענא דאין דין קנס בנתארתה ונתגרשה כלל אף לעלמה. ובגרות הספרים נפל קלח ע"ס וז"ל במקום (עד) שנתארתה [על] שנתארתה ונתגרשה. ובהגהות הגרי"א הגירסה מתוקנה ומבוארת. ור' עקיבא סבר דהדין נותן דנתארתה ונתגרשה קנסה לאביה הואיל ואביה זכאי בכסף קדושין כו' מה לענין קדושין לא הופקע זכות האב ואם נתגרשה חזר הזכות לאביה כן בקנס. ובמילתא הגירסא הפרת נדרים ושם לא הופקע זכות האב בעת האירוסין ג"כ שאביה והארום מפירין נדריה וכיון דגרשה הארום הדר זכותו של האב. ותנא דמכילתא חשיב לזה הפקעא וע"כ הפירוש דאינה ארוסה. ואם תאמר כאן דמדבר קודם בארוסה א"ש אשר לא ארשה משא"כ במפתה ששם לא נזכר ארוסה כלל מה שי"ך שם. ע"ז אמר דמופנה לגז"ש. ובירושלמי אמר מ"ע דריה"ג אשר לא ארשה ורע"ק עד שלא נתארתה נותן. לאביה נתארתה לעלמה ע"ד דרע"ק כו' בוגרת נותן לעלמה בתולה כו' מוכח ע"ן נותן לעלמה שנייא היא דכתיב נערה נערה כו' בתולה בתולה. פירוש דכתוב נערה בתולה לאבי הנערה בתולה באינם ובתולה במפתה להורות דבוגרת ומוכרע אינו נותן כלל וכמו שאמרו בספרי לית כתיב אשר לא ארשה אשר לא ארשה. פירש תרי זימני חד באונס וחד במפתה אלא מלמד הימנו לגז"ש. כוון הירושלמי לדברי הספרי. והארכנו בזה ואצ"מ ולהבנת הספרי ד"י **ונמצאו** בעדים. כבר נחבאר שגלת מליאה הוא על ברור הדבר ואין ברור גדול מעדים. וכאן דכתיב ונמלאו הוא לריך באור הלל הוא החייב ועליו שי"ך ונמלא. ויתכן דמרמו שכלן הוא פרט חדש. דבממון אם אחד אמר לו מנה לי בידך ויש עדים שיש לו מנה והוא אומר לא קבלתי ממך הוחזק כפרן. ובקנס אם אמר לו אנסת את בתי והוא אומר לא אנסתי אשה מעולם ועדים מעידין שאנס אשה ואינן יודעין של מי פטור וכמו דמפורש בריטב"א בשבועות ל"ד. וע"ז אמר ונמלאו שיהא מבורר ע"פ עדים מי היא ואי לא כן מקרי מרשיע את עלמו. וע"ז כתיב ונמלאו בעדים:

יהודה דכוונת המקרא שהיא ממלכת להבעל לו ועומדת נגדו אף באופן ואין מושיע לה. שסוברת שלא תוכל להגלל ובכ"ז עומדת נגדו וממלכת ומסרה נפשה לקטלה: **ואין** מושיע לה. הא יש לה מושיע בכל דבר שיכול להושיע (גירסת הגר"א). פירוש אף בנפשו של רודף. כן מובא בגמ' בשם תנא דבי ר"י. והוא שגלת עזר נמלא על הוספת חוזק בהנעזר וישועה הוא על הרוב במיתתו של השונא. וכן פירש רש"י ז"ל לישועתך כו' על שמשון שמתו שונאיו וישע ד' מיד מלרים וירא ישראל את מלרים מת. ובכל מקום שנאמר תשועה ב"ך הוא במיתת נפשו של השונא. ואילו היה אסור להגילה בנפשו של רודף אוחה היה ראוי לכתוב ואין עוזר לה. אולם כתוב ואין מושיע לה להורות שבנפשו של רודף ראוי להושיע אם יש מושיע:

כי ימלא. וזכר הכתוב שלשה תנאים נערה. בתולה. לא ארשה. נערה להוליא בוגרת. בתולה ולא בעולה. לא ארשה כפי פשטיות הכתוב שקודם מדבר בנערה ארוסה ואח"כ בנערה אשר לא ארשה דאם תפס ארוסה אינו משלם. אך לפי דקדוק הלשון היה לו לכתוב אשר איננה ארוסה והוא שם התואר לא על הפעולה שמורה שעוד לא נעשה בה פעולת האירוסין אף שאיננה ארוסה כגון שנתגרשה בכ"ז אין בזה דין קנס. ולכן סבר חד אליבא דרע"ק הובא במשנתנו דארוסה איתמעיש לגמרי דאין בה דין קנס ופעולת הארוסין מפקיע זכות האב שאם נתארתה ונתגרשה קנס לעלמה. וכמו דסבר רע"ק שנפקע זכות האב בקטנה ע"י אירוסין לענין מכר לאמה"כ. הופקע לענין קנס. וטעמא משום דהאב כבר הפקיע זכותו במה שארסה דאז לא היה בה דין קנס דהבעל במיתה ואין אדם מת ומשלם. וכיון דנפקע זכותו תו לא הדר אליו ע"י הגרושין רק הוא לעלמה. אבל אם היה כשהיא ארוסה דין קנס אז לא שי"ך לומר שנפקע זכות האב ע"י אירוסין. וע"ז בא ריה"ג לעקור זה מדיוק נפלא בעומק הלשון דבמפתה כתיב בתולה לא ארשה ונערה לא כתיב בה. וטעמא דידעינן מה אונס אינו חייב אלא על הנערה כש"כ מפתה הקל דין הוא שלא יהא חייב אלא על הנערה. וא"כ לא לכתוב בתולה ולא ארשה במפתה ואנא יליף מאונס בקריית. ורק דאילו כתב באונס ולא כתב במפתה הו"א דדוקא בתנאים אלו יתן לאביה הא כשחסר התנאים או שהיא בעולה או שהיא נתארתה ונתגרשה יתן קנס לעלמה. ולכן לא כתוב במפתה ששם כיון שמדעתה עשה הא מחלה ליה. ולכן במפתה

ונתן

משך

תצא

חכמה

ותתן האיש כו' לאבי הנערה. כל שכיבה לאבי הנערה שיהיה שלו. ספרי. הנה לחייב קנס על כל שכיבה כבר דריש לעיל ושכב עמה כל שכיבה. וכאן הוא מורה דיוק נפלא דהשוכב עמה מיותר לגמרי דבשוכב מדבר קראי אולם לעיל פסקא רמ"ז דריש ומת האיש אשר שכב עמה לבדו הראשון בסקילה והשני בחנק. דפירושו לענין אם באו עליה עשרה שלא כדרכה הראשון לבד חייב סקילה וכדעת רבי צפ"ק דקדושין. ואמר דכאן לגבי קנס כולו משלמי וזה החידוש דסד"א דזכות האב בהקנס הואיל ובידו למוסרה לקדושין לכל מי שירצה וא"כ אין בידו למוסרה רק פעם אחד לקדושין. ולכן הוה"ד דרק פעם ראשון שיך לאביה אבל אחר זה משלמין לה. לכן קמ"ל השוכב עמה. דעמה מורה על ביאה שלא כדרכה דאינה נפעלת מחומה מהשכיבה וכאשר נתבאר לעיל לאבי הנערה שיהיה שלו גם כזה דהקנס מזה ג"כ שיך לאביה. ולכן נזכר בספרי שני פעמים לאבי הנערה דכוונתו כל שכיבה לאבי הנערה שיהיה שלו אף אם באו עשרה שלא כדרכה ג"כ משלמי לאב. ומה דאמר ר"ז מודה רבי דלענין קנס דכולהו משלמי לקוח זה מהספרי:

י"א יוכל שלחה כל ימיו. משלחה הוא ליבס. הנה בזמנא ש"ר כתיב לא יוכל לשלחה והפירוש דהיכי דכתיב בל' הפעולה הוא מורה על החלתו ועשייתה והוא נתינתו של הגט ולא יוכל לעשות זאת הפעולה כל ימיו שכל ימיו לא יוכל ליתן לה גט כריתות. וזה שדרשו אף לאחר זמן. אבל כאן כתיב הפעולה בלא ל' והוא על משך השליחות וקיומו שלא יכול לגרשה באופן שהיה מגורשת בימיו הא אם מגרשה שהיא גט סמוך למיתתו או אם גמר מיתה דמועיל. עיין פרק יש נוחלין קל"ז דזה אינו גט רק לאשוקי אותה מיבס מותר. וקרוב לכלל זה נתבאר בזה"ש סימן תק"ל ומפורש הוא בנדרים דף פ' ע"ב גבי יוה"כ דכתיב תענו כו' לענות נפש מלתא דאתי ליד ענוי יעו"ש.

י"ב יגלה כקף אביו. מלאנו ופרשת כנפיך על אמתך וזה על נשואין שאינו לפי כבודו ולא מסכת חשק אך מגדר רחמנות על אשה עניה לפרוש כנפיו ולהקרא שמו עליה כמו שאמר כנשר יעיר קנו יפרוש כנפיו להיות לו לאבי ולכן על ענין היעוד שהוא רק משום מלוא לרחם על דלה שאביה עני. שלכן אמר הכתוב ואם אחרת יקח לו שארה כו' לא יגרע. שהגם שעשה זה מלד הרחמים והמלוא היא כאשתו לכל דבר. וגבי יעוד אמר ואם לבנו יעודה לכן הו"ל דאין בזה משום אשת אביו וכדאמר קדושין

דף י"ח ע"א סד"א לא ליבעלו הלכתא מינה קמ"ל. לכן אמר פה לא יגלה כקף אביו שלא יגלה ערות האשה המיועדת לאביו שפירש כנפו עליה. ודוק:

י"ג יבא פלוט דכה כו'. מנין אפילו מקלתו ת"ל דכה. כן בהגהות הגר"א. ונראה דשרש דכא הוא בצלף ככל התנ"ך רק כאן כתוב בה' כמו"ש במכירת רמיה. לכן דריש דעל הביאה אמר שהיא דק וא"כ דאפילו מקלתה. דאילו דק הבנה לגמרי הו"ל לאמר דכא על האדם שהאדם נידוק באברי הולדה שלו. ולפי גירסא שלפנינו הוא מהיקשא דכרות שפכה שמקלתו ג"כ שופך. ולפי גרסת הגר"א מפורש דלא כהאחרונים והגב"ז שרלו להכשיר בדק מקלתו:

י"ד יבא ממזר כו'. בין איש בין אשה כל שהוא ממזר מוס זר. ספרי. הנה נתבאר בזה"ש סימן ד' שדעת רז"ל כדעת גדולי הלשון שאין שורש של ד' אותיות. לכן ממזר הוא מזר ומ' הראשי נוסף אולם יורה כמו מוס זר. כי לא לתוהו בראה לשבת יצרה. והבנים המה מתמימים כוונת הבריאה באבותם. לא כן הבא על הערוה הבן היא מוס לזולתו ופחיתותו וכמו שאמרו מעות שאינו יכול לתקן זו הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר ויהא זכרון לפיכך אין עונותיו נמחקין (לשון רש"י) ולכן הוא מוס זר. ולפיכך בין איש בין אשה בכלל זה. אמנם מלת זר מלאנו על ארופנים רבים ובכל מקום יובן לפי ענינו. וכאן שמדבר מפסולי קהל ופסול ההולדה יובן זר מן הולדה זו ועל איזה דרך הוא זר. לכן נתלקו רבותינו רע"ק סבר לאו דקורבה דדבר הלמד מענינו. דמכל העריות שנאסרו צפ' אחרי כתיב כאן אשת אב בודאי דזה לגלות דהטול מזה הוא מוס זר ואסור לבוא בקהל. ואם תאמר אשת אב חייבין עלי' מיתה וכת' ע"ז אמרו בגמרא דסבר כר' יודא דולא יגלה כקף אביו לאנוסת אביו והוא בלאו. וכן לא נשנה כאן רק לאו דאשת אביו לאמר דהוא גרסי. ושמעון התמיני סבר כרבנן דולא יגלה כקף אביו באשת אחי אביו דבכרת וכן מורה. דמסבירא דתלוי ממזרות בתפוסת קדושין ובח"כ לא תפסו קדושין יעו"י קדושין ס"ז. ור"י סבר כאשת אב דהיא מיתת ב"ד. ועיין בגמ' היטב:

י"ה יבא עמוני ומואבי כו'. עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. הביאורי. דאם בא על האומה בכללה אז אין שולל נקיבות. אבל אם בא על היחיד בפרט אז עמוני ולא עמונית כמו שכתוב העברי או העבריה. וכאן מוכח דמדבר עלי כל פרטי ובדיוק עמוני ולא עמונית. דלמה הקדים כאן עמוני למואב הלא בן הבכירה הוא מואב וכן הלעירה עמוני והיה ראוי

משך

תצא

חכמה

הפט 377

ישב בקרבך יכול אף זה כן וכו' רש"י. המושכל דגר תושב מלוה לקרבו ולהושיבו בלא שערך ולהחיותו שאם יראה מעלות עם ד' ידבק בהם ויתן לבבו להתגייר (יעוין תוס' ע"ג דף כ' ד"ה להקדים ל"ל קרא). אבל עמון ומואב שכשמתגיירים אסורים לבוא בקהל לא יתנו לבם להתגיייר ובפרט למ"ד דבקהל גרים נמוי קהל הוא אי"כ לא יכול לישא עמונית שנתגיירה היא כשאר גרים שעמוני ולא עמונית. לכן אסור לקבל גר תושב מאתם ולהושיבו בקהל. ובזמן שאין כל יושביה עליה דאז אין היובל נוהג אסור להשיב גר תושב בארץ ישראל שמה ירבו הגרים מישראל תושבי המדינה ושלא כהראב"ד בהשנות פ"ד מאיסורי ביאה. ועיין בפ"י מהלכות עו"ג ובכס"מ שם ודו"ק. **והנה** במדרש פ' פנחס דרש מהך קרא על חילנות מאכל שמותר לקולץ וסבר שאלישע הורה הלכה שמתור. וזה וטובתם חילנות טובות. אמנם רבינו בפרק ו' ממלכים השמיט זה ופירש בפירוש המשנה בהקדמה דזה היה מהוראת שעה שביא יכול להתיר לפי שעה וכפי הנראה מספרי:

בנים אשר יולדו להם וכו'. בנים ולא בנות דברי ר"ש וחפ"א אשר יולדו להם לרבות הבנות. הנה שם בנים תלוי אם הוא מגביל נגד אבות אז אינו שולל בנות ואם הוא בדיוק אז שולל בנות. ובה נחלקו ר"ש ורובן ר"ש סובר דבנים שולל בנות ונקיבות מותרות מיד שנתגיירו וחכ"א אשר יולדו להם לרבות. ובנים מגביל כאן נגד האבות המולידים. לכן אינו שולל בנות. ובאמת על ימור הלשון דבנים אשר יולדו להם פירשו רז"ל עומק הפשט ביבמות ע"ה דהוי אמינא דדור שלישי מאותן מלרים שהיו בימי משה יבואו לקהל אם יתגיירו. לכך פירש דזה הדין גם על בנים אשר יולדו להם להורות הדין דדור שלישי יבוא בקהל והוא ממי שיתגיייר מיניין דור שלישי לבוא בקהל. וכמו שהמלרים שבדורו של משה שאין בכלל בנים לא שני בין זכר לנקבה כן בבנים. רק ששם בנים מגביל אל האבית ולהם הוא כמו להם הדור שלישי והוא שאמרו מהם מנהי ור"ש דן קו"ח מצמוני ומואבי שאיסורן איסור עולם וחפ"ה נקבות מותרות ואמרו לו כו' אם לדין יש תשובה. ובגמ' מפרש התשובה מעריות שלא אסור בהן רק שלשה דורות בת בנו ובת בתו כבת בנו. ופריך מה להכך שכן כרת. ויעו"ש דילוף כמה הדר ואכמ"ל. ואמרו עוד דור שלישי יכול ראשון כו' ושלישי יהא אסור. דה"ל דבנים בן שלישי יבוא בקהל והוא דור רביעי מהאבות. לכן אמר דור שלישי ובנים אשר יולדו להם להורות

ראוי לכחוב מואבי ועמוני וכן כבת החטא מה שעברו דרך ארלם הלא עברו קודם גבול מואב ואח"כ עברו גבול עמון וכמו שכתוב בדברים. יעו"ש. ודרך המקראות לכתוב בדרך לא זו אף זו דהיינו שהדבר שיש בו חידוש יבא לבסוף. וכבר נתבאר זה בויקרא סימן ש"ב באורך. ומואבי ראוי לאיסור יותר מפני שהוא שכר את בלעם. ולכן כתב ואשר שכר בלשון יחיד רק על מואב. הנה ליה למכתב לא יבוא מואבי ואף עמוני. לכן פרש"י דקאי על כל פרט ועמוני ולא עמונית ובמואבמדל הסברא ראוי לאסור גם הנקבות מפני שהן החטיאו את ישראל בשטים וכמו שאמרו במדרש רות הנעלם ר' בון אמר אלו טיבא התם כד אחקיימא הלכה מואבי ולא מואבית פליגנא עליו ואמינא מואבית ולא מואבי ומה מאי דכתיב בהו ויחל העם לזנות אל בנות מואב ותקראנה לעם כו' וכתוב הן הנה היו לבני כו' וגוברין אסירא ואינן שריין כו' ועוד כתיב באורייתא תרי טעמי על דבר כו' ואשר לא קדמו עיקרא דמלתא גוברין הוי עכ"ל. הרי מורה לפ"ז לא יבוא עמוני זכר ונקבה מותרת ולא עוד. ומואבי ג"כ ולא מואבית. דוקא זכר אסור ולא נקבה הגם דהיה ראוי להיות להיפוך. וזה הוכחה ברורה דלפי זה קאי בדרך לא זו אף זו. ור' שמעון מדייק מדכתיב החטא שלא קדמו אחסם בלחם ומים ולא זכר החטא שהן החטיאו לבני בנות בשטים ע"כ משום דמואבי ולא מואבית וזכר החטא ששייך באנשים לא בנשים כמבואר במדרש הנעלם ה"ל וביבמות דף ע"ז ע"ב. עיין שם ותבין מה שאמרנו בשני הפסקות הללו:

על דבר כו' על העלה. נתבאר כ"פ כי חז"ל בכ"מ ביארו לשרשו שהוא מורה על הדבור. גם מה שאמר בדרך בלאחכס ממלרים פשטיות המקרא תמוה. דהא מה שבני עמון לא קדמו איתם היה כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וא"ך אומר בלאחכס ממלרים. לכן אמרו כי הוא מספר גדול העול אשר בשעה שהייתם לרבים ללחם ומים בדרך שאינכם במנוחה בארץ. ובלאחכס ממלרים שהיא היתה גדולה באומות הושפלה על ידיכם ונגאלתם בזרוע נטויה ובזנורא גדול אשר נפל פחדים על כל העמים ובכ"ז לא הקדימו אחכס בלחם ומים. ואשר שכר עליך בלעם כו' הרי דבר בלעם. פירוש דעל דבר קאי אחרווייהו. על דבר אשר לא קדמו ועל דבר אשר שכר עליך את בלעם ולכן א"ש על דבר מלשון דבור והוא העלה אשר שכר את בלעם שהעלה להחטיאם היה מבלעם ככתוב הן הנה היו בדרך בלעם:

רא תרש שלומם וטובתם וכו'. מכלל שנאמר עמך

משך

תצא

חכמה

להורות לדורות וכן מפורש ביצמותי עיי"ש:
בספרי כי תלא מחנה כשתהיה יולא הוי יולא
 במחנה. פירש שאין יולאין למלחמה אלא
 דרך מחנה. ובירושלמי סוף פ"ק דעירובין נחלקו כמה
 מחנה ותני ר' יהודה אומר י"ב אלף במחנה ישראל
 שהלכו למדין יעו"ש. על אויבך כנגד אויבך אתה נלחם. פירוש
 כמושיב שופטים סימן קל"ב על אויבכם אתם יולאים
 שאם תפלו כו' וזה להפחיד אותן שישמרו מכל דבר
 רע. מכל דבר רע שומע אני בטהרות והטומאות
 והמעשרות. ובאמת הקילו רז"ל במחנה מלדקדק בזה
 ופטרו מרחילת ידים ומן הדמאי וכשירעבו מותרים
 לאכול קדלי דחזירי כמושיב רמב"ם. לכן למד דכתיב
 בסוף הפרשה דכתיב ולא יראה בך ערות דבר דמה
 ערוה וכו' וזכר ג' דברים אלו עו"ג וש"ד וקללת
 השם מפני שדרך במלחמה בהללחת שוכחו חלילה:
ונשמרת מכל דבר רע וכו'. לא רחוק לומר
 שכוונת הפסוק שלא לגלות מסטורין
 של המלחמה ושלא לספר ארמם ורבעם לשום איש.
 ומזה יאות שלא להניח לשום אדם ללאת מן המחנה
 שמה ישיגו שונאיהם וימלטו מפיו תחנותם
 וכמו שהגיד המזרי לדוד בסוף שמואל א' וזה בכלל
 דבר רע שאמרו בספרי אפילו דבור רע. וזה לשון הרע
 וכוונת לש"כ. ולזה אמר רק כי יהיה איש לא טהור
 ויאל אל מחוץ למחנה וכו'. וכן מלינו בירושלמי פאה
 אזהרה ללשון הרע מנין ונשמרת מכל דבר רע כו' תני ר"ש
 לא תלך רכיל בעמך כו'. הענין דיש שני לאוין
 להירושלמי על שני סוגי לשון הרע (יעוין כתובות
 מ"ז). אחד על לשון הרע בתוך בני עמם מזה לזה
 וזה לא תלך רכיל בעמך בעם בני ישראל. והשני לשון הרע
 מחוץ למחנה ישראל. וזה פשט המקרא כי תלא וכו'
 ונשמרת מכל דבר רע שלא לגלות מסטורין כמושיב.
 ועל זה באו שני כפרות האחד קטרת על לשון הרע
 שבסתר כדמפורש וזכיס דף פ"ח וזה על לשון הרע
 שבחוף מחנה ישראל. שבו יש אבק לשון הרע שאין
 אדם נייל בכל יום וכולן באבק לשון הרע אמנם
 קטורת שלפני ולפנים הוא על לשון הרע שמחוץ
 למחנה ישראל שלא נודע לישראל בלתי לדי לבדו ועל
 שני הצדדים וזה פעם אחד בשנה. וזה היה סבת הגלות
 של מזרים כמו שאמרו אכן נודע כו' וסבת גלות
 של צבל ובשניה כמו שאמרו אקמלא ובר קמלא מרב.
 והוא מביא לידי חלול השם החמור משון עו"ג כמו
 שאמרו ירושלמי נדרים פ"ז. ולכן אף מתשבה שקולה
 כמעשה ומתשבה אין יודע רק השם לבדו. וזה לפני
 ולפנים שכל אדם לא יהיה באהל אפילו מלאכים

שפניהם פני אדם כדאמר בירושלמי יומא ושם מכפר.
 והנה גם גאווה מקור לעו"ג כמו שכתב ורם לבבך ושכחת
 כו' וידון על המחשבה ודיני עליה. לכן אמרו בירושלמי
 מפני מה אין כה"ג משמש בבגדי זהב משום הגאווה
 שנאמר אל תתהדר לפני מלך כו' והוא מפני שהש"י
 דן על המחשבה ודו"ק:

כי יהיה בך איש. כך ולא באחרים ששכבת זרעו של
 עו"ג אינו מטמא ואיש פרט לקטן. פירש פחות
 מבן ט'. עיין גדה ל"ב פ"ב ומ"ג ט"ב:

אשר לא יהיה טהור מקרה לילה כו'. קרי יום
 מנין ת"ל כו'. פירש דהו"ל לומר ממקרה
 לילה. ולכן דרשו כי הוא מאמר בפני עצמו לא יהיה
 טהור מ"מ. כ"ז שהוא לא טהור כמושיב בפ' תזריע
 איש אשר תלא כו'. ועיין בראב"ש:

ויצא אל מחוץ למחנה כו'. ר"ש התמי אומר כו'
 זו מחנה לוויה לא יבוא אל תוך המחנה זו
 מחנה שכינה. עיין פסחים ר"ש אלו דברים דמפרש
 דנפקמו ליה מדלא כתיב לא יבוא אל תוכה וכתב
 עוד המחנה מזה דריש על מחנה לוויה ומחנה שכינה.
 והגירסא בספרי כדמסיק בגמרא לפי גירסא דילן. ולפי
 גירסת הרמב"ם וכן בפירוש רבינו חננאל דלא יבוא
 אל תוך המחנה זו מחנה לוויה ל"ע. דאי"כ כי אמר
 אחרי כן וכבוא השמש יבואו אל תוך המחנה הא
 קודם בוא השמש לא. והא טבוי' דבר טורה אפילו
 עשה אין בו. ולכן מסתבר כפי גירסתנו. ופשטא
 דקרא מיירי במחנה שהלכים למלחמה והארון עמהם
 אך מיתור הלשון דרשו למחנה לוויה. ולכן כתיב מקרה
 לילה דכ"ז דארון ושכינה שלא במקומו אסורים בתשמישי.
 רק דאורחיה דקרי למיתי בלילה כדאמר בסוף גזירי.
 ולכן דרשו בכתובות מ"ה ונשמרת מכל דבר רע שלא
 יהרהר ביום כו' משום דמומך לזה פסוק כי יהיה
 בך איש אשר לא יהיה כו' מקרה לילה. וזה דבר רע.
 דער שהוליא ש"ז לבטלה כתוב בו ויהי ער רע בעיני
 ד'. ואנשי לבא שהלכו למדין הביאו קרבן לכפר על
 שמידי ההרהור לא ילאו:

ר תסגיר עבד אל אדוניו מאן אמרו המוכר
 עבדו וכו'. ובגמ' פריך דאם כן אשר יגלל
 עליך מעמך כו'. ונראה דגם הספרי מפרש דבעבד
 שברח מחוץ לארץ לארץ מיירי כראב"ש. רק דכשי"כ
 הוא אם מכרו רבו לחוץ לארץ או לעו"ג דגרע מחו"ל
 דמפקיבו ממלות ודאי דילא בן חורין. ועיין שם
 בגמרא משם אדוניו לרבות גר תושבי. פירש דמיותר
 דהו"ל למכתב מעמו. והגמרא בגיטין מ"ה לא פריך
 דרק אם נאמר דכל המקרא מדבר על גר תושבי
 אבל

משך

תצא

חכמה

הצ

אבל כיון שעיקר הפסוק מדבר בעבד תו לקימ דאגב דכתב כאן אדוניו כחוב גם שם:

עמד יאב. צפיר עלמיו כן גרים הגר'א. ובהשגות פי'ד מאיסורי ביאה כפי הגירסא שהיא לפנינו. ונראה דדוקא שלא ליטב בעיר המוקפת חמה קפיד קרא. דאם יאבו רוב נכרים בה בטלה קדושתה כמוש'כ תוספות כתובות מ"ה ע"ב. וזה עמד שהוא טפל ולחה העיקר. וכפי הגירסא שלפנינו שאין מושיבין גר חושב בירושלים נראה לפרש נוסח התפילה שמחה לארץ וששון לעירך. כי ששון נאמר על מי שמחה בעלמו ושמחה נאמר על מי שנכללו בשמחתו אחרים ג'כ. וזה מבקש כי יתן פחדו ויתחוו לפניך כל הברואים אז יוכלו לגור בארץ ישראל לא בירושלים. ע"ז נאמר ששון לעירך היינו לישראל עלמון שאחרים אינם שמחים בשמחתם ולאנחנו בני שמחים בעיר אלדינו. אמר:

בקרברך ולא בספר. פירש ששם יכול להתחבר אל האויב. ועיין עירובין מ"ה ע"א ובעיר הסמוכה לספר כו' וכן אין עושין עיר הנדחת סמוך לספר. אך קשה לי מצרייתא דבפרק החולץ מ"ח ע"ב ובעיר הסמוכה לספר אין משהין אותה כל עיקר כו' וא"כ כיון דכל גר חושב אין משהין אותו בסמוך לספר מאי רבותא דעבד שלא ילה למול. ולי' דמישב לא ממעטינן רק דיותר מ"ב חדש אין מניחין לגר חושב בספר. אך צפ"ק דצ"ב מוכח דיושב העיר גבי עיר הנדחת מקרי שלשים יום. ועי' יעו"ש. ולי' דפחות משלשים יום שרי ובעבד אסור כלל. ודוק:

באחד שעריך. לפי הנתבאר בתרע"ב סימן מ"ג שמלת אחד בסמיכות הוא המובחר יכול בירושלים ת"ל שעריך ולא ירושלים. וכמו לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דהוא חוץ לירושלים. כשהוא אומר באחד שלא יהא גולה מעיר לעיר בכל מקום שבחר בטוב לו שהוא טוב לו ולא לאחרים כמו וזה הרעה לרגיל בו לא תוכל לגלותו לנוה היפה שכן בודק. ועיין סוף כתובות. והא דאין מושיבין ג'ת בירושלים נראה דמרומו בקרא דישעיה ג"ב כי לא יוסיף יבוא צד עוד ערל וטמא:

רא תהיה קדשה כו' לא תביא אתן זונה כו'. שכן היה מנהגי העו"ג הקדמונים שהקדשות לכפר עון הניאוף והדם אשר בידיהם הקריבו האתן לאליליםם לכפר להם ונרלה עונם. לכן יאמר הכתוב מעשה הקדשות והקרבנות קרבן כזה פיגול הוא לא ירלה. וע"ז אומר כי תועבת ד' אלדיך גם שניהם מעשה הקדשה והקרבנות זה. וע"ז קאי שניהם. ופשוט לפי הפשט:

ספרי אין לי אלא אתן זונה אתן כל העריות

מנין ת"ל כי תועבת מ"מ. כן גרים הגר'א. וכוונתי דבכולהו עריות כתיב כי את כל התועבות האל עשו כו'. וכיו"ב דרשו בתמורה דף ר"ט עיי"ש. ולפי הגירסא שלפנינו אתן מ"מ ג"ל משום דלא תביא אתן משמע אתן שניתן לך אי את מביאי. וזהו אתן זכר ולנקבה בטובת הלשון תביאי וכמו הביאי הצריה. ועיין תמורה שם. ושע"ת הרמב"ם דכל שנותן לה מחמת ביאה אסורה הוי אתן. אבל אם בא על הזונה ביאה מותרת רק שנעשית זונה מכבר אין זה אתן זונה. ולא דמי לכהן ששם קפיד רחמנא שלא יקח אשה שהיא זונה אבל כאן קפיד רחמנא שלא יהא סכר ביאה אסורה. וראיה דכהן שנשא משותרת פירשו רבנן קדמאי דלוקה משום זונה. וכן פסק רבינו פרק ח"י ה"ג ואם כן כיון דזונה היא בלא סבת האיסור. אי"כ כאן אם נימא דאתן זונה אף דבא בהיתר על הזונה ג"כ אתן הוא. מאי פריך שפחה לעבד משרי שריא ולאמאי הוי אתן זונה. הא זונה הואי וכי בא עליה בהיתר מאי הוי. וע"כ דוקא ביאת איסור הוי אתן זונה. ולשיטת הסבורים דמשום מורע ישראל אסור במשותרת אין ראיה. ולי' אעפ"י דשיטת רבינו דכל חייבי לאוין אינו לוקה עד שיקדש ויבטול. צ"ז על ביאה לחודא הוי אתן זונה. ואכמ"ל מה שהסוגיא מבוארת לדעתו:

מחיר כלב. שהכלב היה מיוחד לזנות. כמו"ש צ"מ ע"א ארמלתא לא תרבי כלבא. והיה מנהג הגוים הקדמונים שאח"ז לכפרת העון היו מביאים המחיר לקרבן. לעו"ג. ולכן אסרה תורה מחיר כלב למזבח. וזה ששאלו מכן זומא חגיגא מהו לסרוסי כלבא. דכיון דאף מחירו אסור משום שלא יזנו עמו כש"כ לסרוסי אותו מותר. והשיב דכל שבארלכס לא תעשו. **ובספרי** יכול אפילו העבירו ברגלו כו' ת"ל כי תועבת כו' מה תועבה האמור להלן בזוה"כ לשם אף תועבה האמור כאן בזוה"כ לשם. כ"ל. הגה יליף מגו"ש. דבאמת עיקר לשון הבאה בקרבנות הוא על ההקרבה. ובכמה מקומות שמפרש כמו לא הביאו להקריב קרבן ל' דריש התם. ובפרט לפי מה שפירש רמב"ן לבי' דסברי שניהם הן ולא שנוייהן. אי"כ גם קשיא. ופירש דלפי שאמר לעיל לא תזבח ל' אלודיך שור כו' אשר יהיה בו מום כו' כי תועבת ד' כו'. לכן אמר שגם שניהן הן תועבה ודאי דבזביחה מייירי:

רבר נדר. נדר פרט לנדר הנדור כשהוא אומר לכל נדר לרבות במה. פירוש. דמאלו גבי בעל מום לנדר לא ירלה ונדבה תעשה אותו. נדבה הוי קדשי צדקה. ונדר קדשי מזבח. לכן יכול גם כאן שלבדק הבית מותרין. אבל כיון דדריש מבית ד' שאסור לעשותן לפיין

משך

תצא

חכמה

ופקע לקדושתו, וכמו דמלאנו כה"ג בענין קדושה להתקדש בכלי שרת, כמבואר ירושלמי פ"ג דיומא ה"ו כאלה קדושים ומתקדשין, ועוד כיו"ב גיטה וידה באין כאלה, וכן פירשו הא דגזלן שהקדיש דקני ביחוש ושנוי השם, דשינוי השם וקניית הגזלן בא כאלה, ורבות כיו"ב, לכן גלי רחמנא דהאיסור של אהנן חל ומפקיע קדושה דלית ביה, ובקדשי בה"ב אם נימא דאסורים ללפתו, הלא איכא בהו פדיה דשנוייהו יהיו מותרין, ועיין תוס' מעילה ט"ז ד"ה לא יהא אלא דלקדיש אשפה, ויש לנו בכ"ז פלפול עמוס אכ"מ. [והנה המאמר הזה הובא בשם ר' שמעון, דסתם ספרי כותיה בויקרא סימן ע"א עיי"ש].

רא תשיך לאחיך. הנה שם הפעל נקרא תשיך, אבל תשיך הוא מבינן הפעיל, וזה שהלוח בלוחותו ממנו במרבית עושה שיטתו המלוה וזה הפעיל, ואין התורה מהא דכתיב לנכרי תשיך דשם הוא ג"כ הפעיל שהעשה בכל ההמלאות שיטת הנכרי והוא ג"כ מבינן הפעול [או כמו שאמרו דלחפוקי אחיך דלא ומלות עשה הוא לאו הבא מכל עשה] וכיון שלוח מדבר קרא אי"כ הו"ל למיכתב לא תשיך לאחיך כספרי, ועוד מה ששינה שם הפעולה בכל דבר הוא לרבות נשך כסף נשך איכ"ל, לכן דרשו שמרבה גם כסף מעשרי, ואפילו למ"ד מע"ש ממון גבוה ואינו יכול למוכרו ולתנו במתנה ואינו בכלל כספך כיון שאין לו בו דין ממון, בכ"ז הואיל והיתר אכילה אית ביה ולאכילה ודאי יכול לתנו לכריעי, רק שלא יהא נחשב לענין דין פדיה להוסיף מומש, ויש להאריך ואכ"מ, ואוכל מרבה אוכל בהמה:

ראחיך לא תשיך. הנה שם אח ימלא על חבר ואהב כמו אח אני לתנים, אח לזרה יולד, להפר את האחווה, והנה המלוה עבור רבים ונשך אינו מכיר עלמו שהוא אח, אולם המלוה בחנם הוא הכיר עלמו להלוה לאח וריעי, וזה שאמר ולאחיך חי שהכיר עלמו לאחיך והלוה אותך עבור שהוא אחיך לא תשיך אחר זה בעת פרעונו, לא תהן לו עבור שהיו מעותיו בטלות אללו, והוא"ל לרבים מוקדמת: **כי** תדר נדר לר' וכו', נאמר כאן נדר כי מה להלן נדבה עמו, פירוש דהתורה תדבר על ההוה שדרך אדם להתחרט על מה שדר לא על מה שגדב, ונדבה היא מאמיתת הרגון בלב שמחה, לא כן נדר כמו"ש רבינו נסים פ"ק דנדרים דף ט"ו, אבל כל תאחר איכא גם בנדבה, ומייתי כמו דגבי שלא יאחר אכילה בשר הוצח לא הבדילה תורה בין נדר לנדבה, כן לענין איחור הקרבה לא הבדילה תורה בין נדר לנדבה.

לפיו למזבח, אי"כ למה כתב נדר, לזה אמר פרט לדבר הנדור, פירוש דוקא שהיה מעיקרא חולין, אבל כי היה קודם קדש אף באופן דמה שנותן להזונה הוא מתנה וכמו קדשים קלים לריה"ג דממון בעלים או בממנה וונה על פסחו, בכ"ז כיון נדור הוא לא נאסר, ודוקא שהיה אהנן זונה נדור אחר כך פסול להקריבו, ויש כאן זרות, שלפי הענין היה לאמר לא תביא אהנן זונה ומחיר בלב לכל נדר בית ד' אלדיך, או לא תביא בית ד' אלדיך אהנן זונה כו', ולמה הפסיק בשם המקום בגשוח הענין, לכן דרשו בית ד' אלדיך לכל נדר, פירוש שאינו בית ד' לדברים של חובה רק לנדרים וגם שם לא תביא, וכמו שאמרו בפ"ק דמילה זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב במנה וכל שאינו נידר ונידב אינו קרב במנה, וז"ל כמו שהוא, בספרי לכל נדר לרבות בהמה, שמה עיקר הדיוק, וזה כוונה שניה בפסוק כדרך רז"ל, עוד נלמד לפיל בשפטים מקרא דלא תזבח כו' כי תושבת, ישו"ש בספרי דמרבה אהנן ומחיר דתושבה, והך קרא במנה משתעי, כמפורש בגמ' בברכות י"ד:

רב נדר לרבות העוף. נראה דר"ש שכל נדר בהמה הלא יש הפשט ונתוח וקרב למזבח בתלקו, אבל עוף כולו קרב למזבח ואינו מזביל לחלקים, לכן דר"ש לכל נדר הוא נדר שהוא בכללו לשמים וכולו נדר וקרב כאחד לאשים, ובמה פליגי אמוראי אם יש הפשט ונתוח סוף זבחים, ודוק.

רב נדר לרבות העוף כו', ממלת כל דר"ש לרבות העוף, דהואיל דבעוף אף בקדשי מזבח אין מוס פוסל בו, יכול שאתן ומחיר לא יפסול בו, אולם שיטת רמב"ם דאף אם נתן לה מוקדשין בעוף אסורים, ואעי"ג דמוקדשין ליחא בעוף רק או לעולה או לחטאת, ואם כן מלבד דהוי דבר הנדור הלא גם מתנתו אינו מתנה, ובכ"ז נאסרו, דאם במקדיש קדושת דמי, הלא הן ולא שנוייהם, ועיין משל"מ, וזה פלא, דהא אין מתנתו מתנה ובמאי יאסרו, ונראה משום דחוינא דקדשים שמתו ילאו מידי מעילה דבר תורה דהואיל דליתא בגווייהו להקדש מידי, אם כן קי נתן הקדש באהנן ומחיר אם יאסרו הלא חו פקע ממונא דהקדש דלית בהו ונשארו חולין דבר תורה, רק בבמהות הלא אכתי איחא להקדש ממון בהו דראוי ליפול בהו מוס ויפדו, וכדאמר במעילה י"ב אלא רבנן מ"ש ממחוסר זמן אמרי מחוסר זמן מידי דהוה אבעל מוס דבר פדיון הוא כו', ואי"כ כאן גלי רחמנא דעופות כיון דלית בהו פדיון אי"כ אם האמר דפסולים חו פקע ממון הקדש דלית בהו דהא הוי קדשים שמתו, לכן קדים איסור אהנן

משך

חצא

חכמה

חצא

יתכן רק בגדבה הא בגדר דחייב חיקף משעת אמירתו כיון דאמר הרי עלי דל הפרשתי מלאן הרי עבר צבל תאחרי ואין העבירה בהקרבן עלמא חייב יפסלי הלא אם הפרישו אחר שעבר אצל תאחר כשר כן אם הפרישו קודם ורק בגדבה שהוא סבת העבירה שהשקה אותו ג' רגלים ועבר צבל תאחרי לכן הוי חמינא דיפסלי והיה כך חטא מורה שהחטא יהיה עליך קייס תמיד כמו צבל תעשוק שר שכיב שעובר כ"ז שלא נתן לו וכן בהליות עני כן הכא כיון שעברו עליו ג' רגלים שוב כ"ז שאינו משלם החטא הוא אם תאמר דהקרבן נפסל הלא אינו ראוי להקריב עד שירעה ויפול בו מוס ויפדה ויתלפנוי דהא אינו חייב באחריותו אי"כ אין תו החטא עליו תמיד עד שיפול בו מוס ועל החלופין יעברו ג' רגלים ולזה אמר דמוכח דאין בקרבן חטאי דמאי על נדר כיון שמתווב לשלמו אחר שעבר בצ"ת הו חף אם הפרישו קודם אין סבת הגדר שהייה והאיחור של הקרבן דלא גרע מלא אפרשיה כלל וכשר ואם הוא נדבה הלא כיון דנפסל ואינו חייב באחריותו תו ג"כ אינו עובר ונמלא דאין החטא עליו לאחר שעבר בצ"ת וע"כ דהקרבן כשרי ואי"כ החטא עליו בכל יום כ"ז שאינו מציאו. בינה זה:

מוצא שפתיך זו עשה תשמור זו לית. פירוש דכתיב מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת כו' אי"כ היה לו למיכתב האתנח בתשמורי ומדכתיב האתנח בועשית ע"כ דמולא שפתיך תשמור ועשית אמרי אי"כ כאשר נדרת אחי קאי ולכן פירשו כי קאי אדלעיל ושלמטה הימנו מולא שפתיך תשמור ועשית. תשמור ועשית כאשר נדרת וכן אמרו לגבי לגר תמנה ואכלה או מזכור כו' ועיין תוספות שם. והשמר דעשה עשה ודלאו לאו ומולא שפתיך תשמור היינו מה שילא מפיו להקריב קרבן ישמור וזהו השמר דקיום מעשה ודעשה עשה. תשמור ועשית כאשר נדרת ובגדר כתיב כי תדור לא תאמר כו' כי ידור נדר כו' לא יחל דברו ובגדר הקדש עובר ג"כ צבל יחלי כמפורש ירושלמי פ"ק דרה"ט וברמב"ם והוי השמר נדר דהוי לאוי והשמר דלאו לאוי ולכן הוי לית. וזה אחת למשיין. ועיין תוס' שם:

ועשית זו אזהרה לב"ד שיעשוק. פירוש לא קאי על הב"ד דבגדר מדבר קראי והכי אמר דהגדר תשמור ותהא מוכרח לעשות שב"ד יעשוק וכן כתב בחידושי הריטב"א. ולפ"ז אין ועשית לויי רק פירושן שתהא מוכרח לעשות ותהיה עושה וכמו ואם

לנדבה רק דבר הכתוב בזהו ולכן לא מיימי מקרא דכתיב לקמן כאשר נדרת לך כו' נדבה:

ד' אלודיק אלו הדמים והערכין כו'. פירוש שהוא דבר שהוא כולו לך ואין לכהנים בהם כלום רש"י. **לא** תאחר לשלמו הוא ולא חלופיו. פירוש מדכתיב בכתיב לשלמו ולא כתיב לשלם מורה דאיחור הוא על זמן מיועד. שאם מאחר הזמן עובר עליו ולמדו שהוא שלשה רגלים. ואם הומו השור אחר שני רגלים וחילפו על אחר חימא דמלטרפין לעבור בצ"ת. לזה אמר כמליין על הדבר שדוקא לשלמו את מי שגדרו אל יאחר מן הזמן ג' רגלים הא חילופיו לא מלטרפי. ופירש הירושלמי דבמפרישו ואומר הר"ז עולה קאי קרא דלא מלטרפי הא באומר הרי עלי עולה דל הפרשתי הרי עברו מאמירתו שלשה רגלים ולא הביא נמלא דעבר בצ"ת דלא עדיף מלא הפריש כלל ועבר על אמירתו לחוד. ועיין טורי אבן דף ה' בזה. וזה כפי מה שנתבאר בדגדר נכלל נדבה.

כי דרש ידרשנו. הנה בכל מקום שהזכיר המקור עם הפעולה דרשו חכמים על יתוראי ולכן אמר דרש אלו חטאות כו' דברים של טובה שגדרשין ממך וע"ז יורה המקור צבל הכנוי שהכנוי מרמו על דבר המוכחי המוכר למעלה וזה הגדר. אצל חטאות כו' טובה להביא לא מלד נדר.

ד' אלודיק. הנה כבר נזכר וה"ל לאמר כי דרש ידרשנו מעמך. לכן דרשו (כפי הגירסא בש"ס דילין) נדקות ומעשרות וזכור דככל הני כתיב ולך תהיה נדקה לפני ד' וכו' ואכלת לפני ד' כו' מעשרי רש"י. אמנם בירושלמי שם הגירסא כמו שאיתא כאן זה הקדש נדק הבית אולם זה כבר נרמו לעיל בקרא דלך אלודיק. ואולי מיירי כשהתפיש חמימים לבה"ב דאע"ג דאסור ולר"י עובר בל"ת. בכ"ז דרש ידרשנו שימכר ללרכי עולה ודמיו יפלו לבה"ב:

מעמך זה לקט שכמה ופאה דכתיב ביה העני עמך רש"י. ופירוש מ"ם כמו מ"ם הסבה מחמת עמך וזהו דוקא לקט שכמה דעוובה כתיב בהו והעני שעמך מחוייב אהה ליתן לו ואי אינו עמך לא. משא"כ גבי תרומה דשוכר פרה יתביאה כו' כמבואר סוף פרק הזרוע קל"ד. יעו"ש. ובאמת עיקר דרשה דקרא והיה כך חטא כתיב עוד לעיל גבי עני סימן ט"ז ולהלן סימן כ"ד גבי עני לכן דרשו דכאן ג"כ הנך דלעני צעי למיתב להו ולא יהיב ע"ז כתיב והיה כך חטא:

כך חטא ולא בקרבן חטאי. בגמרא סד"א קדשים דבני הרלאה נינהו אימא לא לירנו כו'. והפירוש הואיל ונעבדה צבן עבירה שאיחרו מלהקריבין וזה לא

משך

תצא

חכמה

כ"ו ונקיט משבועתי זאת שפירושו שיהיה נקי. כן כאן פירושו תהיה עושה עפ"י צ"ד. אך מנין למדו לפרש כן. הוא עפ"י הלכה המוסכמת דהקדש נמר בלבו חייב ועובר בכל תאחרי, וכדאמר בשבועות דף כ"ז מכל נדיב לב עולות יעו"ש. אם כן איך אמר מולא שפהדי. לזה דרשו שזה תהיה מוכרח להעשות זה עפ"י צ"ד. ומחשבה שבלב לא ידעי. לכן לית בהו כפיה. ומולא שפתיך תהיה עושה ומקיימם עפ"י כפיית צ"ד:

ועשית כאשר נדרת כ"ו. פשט המקרא מוכיח הסמכות ללא תשיך שעל הלוה נאמר שאסור ליתן רבית וכללא דרביחא אגר נטרי. לכן אמר שגם לגבוה לא יאחר לנדרו. ולא יעלה בדעתו שעל ההמשכת הזמן יתן רבית וישלם יותר מאשר נדרי. לכן אמר לא תאחר לשלמו כ"ו רק מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לדי לא יותר עבור האיתור. וזה לחות:

נדבה זו נדבה אשר דברת אלו קדשי בדק הבית. הנה צפ"א אמור גבי בע"מ נדבה תעשה אוחו ולנדר לא ירלה. שם פירושו ז"ל נדר על קדשי מוצח וגדבה על קדשי בדה"ב. אך כאן מדויק כי ר' שמעון דסתם ספרי כותיה סבר דהמקדיש רגלה של זו עולה נתקדשה כולה. ובקדשי בדה"ב הראוי לבה"ב מה שמקדיש הוא קדוש ולא יותר. ולכן בנדר כתיב כאשר נדרת בצ"ף הדמיון שמאלנו במקום שאינו שיה לגמרי כמו שאמרו במדרש איכה ובוהר פ' משפטים וסימוך ד' כארי ישאג. אבל כאן בקדשי בדה"ב כתיב אשר דברת ממש אשר דברת ולא יותר. וכן אמרו לכמה מ"ד דקדוה"ג שקידשה לזמן לא פקעה בכדי וקדושת בדה"ב פקעה ואי לא קידש אלא לזמן אחרי הזמן הזה אינו קדוש. וכ"ז בדבר הראוי לשם ולבדה"ב. אבל באינו ראוי אז לענין נידון בכבודו הדין להיפקד. כמבואר ריש ערכין ע"ש:

בפיך זו לדקה. פירוש דכיון דכתיב דברתי בפיך מיותר. ולזה דרשו דדיבור מאלנו אל הלב. כמו דברתי אני עם לבי. ובלבו ידבר כ"ו. ולכן כתיב בפיך זו לדקה. שאין אדם מתחייב בלבבו היינו שגמר בלבבו רק באופן שיוליא בשפתיו. כשיטת הרא"ש הוצא בחו"מ סימן ר"ב ובזו"ר סימן רנ"ח עיי"ש. משא"כ בהקדש דבגמר בלבבו סגי. ודוק:

כי תבוא בכרם רעך. הנה אין לפרש כפשטא דקרא דבכל אדם. דלא שביקחיי לכל צריה. כדאמר בפרק הפועלים דף ל"ב. יעו"ש. והולאו רז"ל מן הפסוק דאם בכל אדם ורחמנא אפקריה לאכלה לכל מי שיבוא. א"כ טפי ממה שהתירה תורה הוי גזל ועבר בלא

תגזול. ולמה לריך למיכתב ואל כל כך לא תתן. אם לא דאמי להורות דרק אל כל כך לא תתן. הא לכליו של בעל הבית אחת נותן. לכן זכתה לו תורה לאכול. ורמז"ס כתב כי תבוא בכרם רעך ולשאר כל אדם הלא יש רשות לבעל הכרם למונע אות מלבוא תוך הכרם. ומי התיר לו לבוא וירק בפועל שהוא בא בכרם וקמה לו התירה תורה. וקרוז לזה בירושלמי דמעשרות מי שיש לו רשות להניף. יעו"ש:

ענבים. ולא תאניס. בירושלמי דהפועלים. וכי מה יש בכרם לאכול אלא ענבים ללמדך היה עושה בענבים לא יאכל בתאנים. וזה עומק פשוטו. ראב"ח אמר מנין שלא יאכל פועל יותר משכרו ת"ל כנפשך. פירוש דנפש על הרגל לא מלאנו רק על המעט. ואם יש את נפשיכם לקבור כ"ו פירש ת"א אם אית רעוא בנפשיכון. ושלמת לנפשה פירשו לעיל שאם היתה חולה ימתין. וכאן דריש דהשכר אמר עליו ואליו הוא נושא את נפשו שעל השכר מוסר נפשו ולכן אמר כנפשך. כן פירש רש"י. ורבנן דרשי לדרשות אחרוני. יעו"ש. ואל כל כך וכו' בשעה שאתה נותן לכליו פירוש בשעת גמר מלאכה דוקא. ולא בשעת עידור וקישקוש:

כי תבוא בקמת רעך כ"ו. בגמרא דריש כל בעלי קומה. וטעמא דה"ל למכתב בשדה רעך דמלאנו בכל מקום שדה וכרם. לכן דריש זה רעך פרט לעו"ג. פירוש דבעו"ג שרי להניף חרמש על קמת הבעה"ב וכן נותן לכליו. וחרמש לא תניף בשעה שאתה מניף כ"ו. פירוש דשעה שאינו גמר מלאכה אסור לקטוף צדי. אולם לשון הפסוק וחרמש לא תניף הוא על כרחין דוקא לזורך הפועל אינו במשמע כלל. ועיין ראב"ע. אולם לפירוש הרמב"ם א"ש דזה לאו בפני עלמו שלא יבטל ממלאכת בעה"ב ולא יקטור של בעה"ב ויאכל מה שקוטף רק כשימלא הכל. יעו"ש. לפ"ז וחרמש לא תניף כפשוטו א"ש. אך הרמב"ם נראה שפירש בד"א עיי"ש. ועיין ספר המלות מלוא רס"ז:

כי יקח איש אשה. הפרשה הזאת מדברת במי שלוקח אשה ומגרשה וניסת לשני וגירסה או מת שלא תחזור לראשון. ולפ"ז הא דריש לקמן דאף באירוסין של הראשון לחוד ג"כ לא יוכל לשוב לקמתה. וא"כ אין לומר דובטלה הוא ללמד שגומרת דלאיזה לורך כתב כן. כאן וע"כ דעל אירוסין לחוד קאי. ואם נימא דאירוסין לא הוי רק בקיחה וביאה לאח"כ. אם כן לא משכתת נערה בתולה מאורסה. וע"כ דקיחה איכא בלא ביאה. ובטלה הוא כמו או בטלה. ולכן

משך

תצא

חכמה

קצב 383

כתב הרמב"ם דשטר מפורש בתורה דקונה ועל כסף דקונה למדו בגז"ש קיחה קיחה משרה עפרון דמלאנו קיחה בכסף ועל שטר מהיקשא דוילתא ויהיאה וביאה מוצעלה וע"ז אמר שהיה צדין ללמד מאמה העבריה בקו"ח שמהא נקניה בכסף היינו דאמה העבריה מיטרה האדון בכסף מקנתה אלמא דנקיית לו לאישות בכסף ואמר דהו"מ לדחות מיבמה וצבריתא בגמרא דחי זה מה ליבמה שאינה נקיית בשטרי ואמר רב אשי דעיקר הפירכא שכן מאמה אין למילף שכן יולאת בכסף אבל משפחה כנענית לא מצי למילף דשפחה שכן קנינה לממון שפיר נקיית בכסף ולא צביאה ולכן תנא דספרי עבד קו"ח מאמה ולא משפחה כנענית כדילף במכילתא פ' משפטיה עיי"ש והובא בירושלמי:

ובערה. כמוש"ב ואמר דהיה בא צדין מיבמה ואמר דאמה העבריה תוכיח שאינה נקיית בצעילה אע"פ שנקיית בכסף וע"ז פריך בגמ' מה לאמה שכן אין קנינה לשם אישות פירוש דהגם דממה שנקיית בכסף שפיר מיייתי לאשה משום דצביאה איכא גם קנין אישותי ע"ז כסף מקנתה שמיטרה בע"כ דילה ושל אב כמו"ש בתוס' ה' תריה שכן נקנין בע"כ אבל ממה שאינה נקיית צביאה אין ראייה כלל לאשה דצביאה אינה ראויה לקנין דברים שאינן מעניי אישות וצביאה יש קנין גם ממע"י שאינן של אישות ופשוט לולי שנדחקו בזה הקדמונים ואמר משום דמיבמה ליכא למילף שכן זקוקה ועומדת פ"י דביבמה ליכא קנין רזוני רק ביאה קונה בע"כ ודברים הנקנים בע"כ לאישות לא יתכן בהם רק הביאה דלהקמת זרע הוא ביבמה ובדף ט' אמר ר' יוחנן על צרייתא זו ששנה רבי:

ובערה. לעיל גבי מוילא ש"ר כתוב כי יקח איש אשה וצא אליה משום דאינו חייב עד שיבעול כדרכה וע"ז כתוב תמיד הלשון כן ויבא אליה וצבא אליה וצבאה אליה אבל כאן דאף שלא כדרכה תשיבה בעולה ע"י הארוס ישו"י קדושין דף ט' ופשטא דקרא דצמוילא ש"ר שזינתה בנערות כשהיא ארוסה אם כן הקיחה והצביאה אינן כאחד וכאן כיון הכתוב שהיו תכופים האירוסין והצביאה כאחד ולא מלאה חן בעיניו כי מלא בה ערות דבר היינו שזנתה קודם הקדושין אע"פ דאינה אסורה עליו מ"מ נשא אשה בחזקת שאינה זונה ונמלאת זונה רשאי לגרשה ישוין ירושלמי כתובות פ"ג ה"ד דסקיל וטרי אם יש לה כתובה מנה כן נראה הפשט הפשוט ודוק:

והיה אם לא תמלא חן בעיניו כי מלא בה ערות

דבר. ב"ש סברי דודאי הוא ערות דבר של ענין הטוב לאישות והוא שנטמאה בעדים ודבר דבר יליף מגז"ש דע"פ שנים עדים יקום דבר אולם ב"ה דייקו דאילו היה דבר גלוי ערוה הוה ליה למכתב כי מלא בה דבר ערוה כמו דבר מלכות דבר שקרי אבל ערות דבר אין עיקר הוראתו ענין גלוי ערוה רק דבר תשוב ומאום כמו דכתיב והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר דעיקר הוראתו דבר מאום ותשוב כמו שכתוב קודם וכסית כו' ומה שהוא דבר מאום לדידיה אפילו הקדיחה תצטילו וכיו"ב אולם נכלל בזה גם ענין גלוי ערוה וכמו שדרשו ז"ל לעיל על פסוק ערות הארץ שהלכו לשוק של זנות ירו"ש ולכן אמרו דעל שני ענינים אלו מוגרשה ומוותרת להנשא שבל"ז הייתי אומר שהיולאת משום ערוה לא תנשא ורע"ק סבר אפילו מלא אחרת נאה נאה הימנה ומפרש בגמרא דמר סבר דכי מלא הוא כמו או מלא וצ"ש וצ"ה סברי דהוה כמו דהא וכמו לא לתקמי כי יראה ובאמת לצ"ש דחוק לשון אם לא תמלא חן בעיניו דהלא מחוייב הוא לגרשה וצ"ד כופין אותו על כך וז"ל דאיכא עדי סתירה שאחרי קטוי והוא אינה רולה להשקות מפני שלא מלאה חן בעיניו וכיון שאמר איני משקה שוב אינו יכול להשקותה כמו שצארו תוספות ביבמות ל"ה ע"א עיי"ש וכן מפרש בירושלמי ריש סוטה ערות דבר על קטוי וסתירה ועיין סוטה דף ל"א ע"ב ואכמ"ל.

והנה בגמרא סוף גיטין מפרש ר' יוחנן הפסוק כי שנה שלח דשנאוי המשלח וכן פירש האבן עזרה הך קרא כי שנה שלח אמר ד' אלודי ישראל וכסה חמם על לבשו אמר ד' לצאות כי השם שנה המשלח אשת נעוריו וכן שנה את המכסה חמם על לבשו ולכן אמר ד' אלודי ישראל אף שכל מלאכי כתוב ד' לצאות [ומכאן למדו ריש קדושין ירושלמי שאין גירושין צבני נח ישו"ש] לרמז שעל ישראל עלמו הלא מחללה שנה ללאה ובכ"ז לא שלחה מצותה ולזה פקד ד' ויפתח רחמה וכמו שאמר וירא ד' כי שטאה לאה ויפתח רחמה ולזה אמר צווג ראשון כמו בעקב:

וכתב לה לשמה הוא מעומק הפשט שיכתב לה הוא לצורך כריתות אישותה ולכן חשיב כל הני גווגיי שאף אם לא נחצבר בעת הכתיבה שהוא לה ג"כ אינו בט אין לי אלא צדין בסס כו' ת"ל וכתב לה מ"מ סתם כתיבה הוא צדין וכן כתוב ואכתב על הספר צדין וכן במגילת סוטה אמרו צדין

משך

תצא

חכמה

דבריו דוקא. אבל כאן דריש מדכתיב תרי זמני וכתב לה. לכן דריש הכתיבה שיהא מורה לה שהוא ספר כריתות והיא מגורשת יהיה באיזה דבר שיהיה. רק שהוא של קימא שמדע ממנו הכריתות. ועיין קדושין י"ד א"ק ספר א"ל כו' עלי קנים כו' ת"ל ונתן מ"מ אי"ב למה נאמר ספר מה ספר מיוחד של קימא ילאו אלו ריב"ק מה ספר מיוחד שהוא תלוש ילא מחובר כו' הדיוק הוא מדלג כתיב ונתנו בכנוי עליו כמו שבכל הפרשה מדבר הכל בכנוי. מורה כי כאן בא שם ספר בהרחבה שכולל כל דבר של קימא כמו בכל ספר וחכמה דניאל א'. וצירושלמי מביא להא דריב"ב ומפרש דרבנן דפליגי על ריה"ג ומכשירין על האוכלין משום דסברי כריב"ב דכל דבר שהוא תלוש מתרבי מספר. אולם בגמרא בבלי אמרו ורבנן אי כתיב בספר כדקא אמת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא. ופירושו שבכ"מ שמדבר בכתיבה בספר כתיב וכתב האלות כו' בספר או על הספר וכאן היה לר"ך לכתוב וכתב לה כריתות בספרי. אבל לשון ספר כריתות הוא מדבר על תוכניות הענין הנכתב בגליון אשר בזה נקרא ספר כריתות. ולכן כמו דרבנן פליגי על ריה"ג כן פליגי על תנא דספרי דמלר"ך דבר של קימא. והתוספתא דפוסלת על עלי בללים הוא כתנא דספרי דמלר"ך של קימא ורבנן פליגי עליה. ולכן לא זכר אותה הרמב"ם. ועיין ההמ"ג:

כריתות. שיהא כריתות מכ"א כו' הרי זה ניטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך כו'. הפירושו: דאם ענין הספר שבקבלתו היא נחת מאישותו לעלמא הוא רק כריתות. אם כן האשה תקרא כרותה מאישה. ובאמר כתיב גרושה מאישה. ובאמת גירושין הוא לשון הגט כמו דתניא סוף גט פשוט אני גרשתי כו'. ובירושלמי פ"ב דגיטין אפילו לא כתב אלא אני פלוני מגרש ית אחתי כו' והו"ל למכתב ספר גירושין ולכן דרשו שמגלה על אופן הגירושין שכתבת חבל אישות שלא תהא מאוגדת בו כל ימי חייה. ולכן בכהנים שאפילו לא נתגרשה אלא מאישה כשאומר הרי אי את מותרת לכל אדם ג"כ אסורה לכהונה כתיב ואשה גרושה מאישה שרק מאישה היא גרושה. אבל לא כרותה שעדיין מאוגדת בו ג"כ פוסל בכהונה וז"ל. המגרש את אשתו כו' ר"א מתיר. עיין גמרא גיטין דהני ד' זקנים שהשיבו יש מהם שפרשו דברי ר"א בחוץ מפלוני ויש שפרשו בע"מ לפלוני ושם טלפול ארוך. אכמ"ל. רע"ק אומר וכי במה החמירה חורה בגרושה או באלמנה כו' מה אלמנה קלה מחמירה ומאלי הרבה כו"ב. ודוק בכ"ז:

בירדה. אין לי אלא בידה מנין לרבות גגה חלרה וקרפיפה ת"ל ונתן מ"מ. הוצא צפרק הזהב. ואמרו שם שמלת יד בהרחבה הוא על כל דבר שחתת רשותו של אדם וקנינו וכמו ויקח ארתי מידוי אבל במקום שיוכל להתפרש יד בדיוק הוא יד ממשי. וכאן לר"ך לרבות. אולם מהיכן איתרבי הוא כלל נפלא מורגש במשפטי הלשון. שהחילוק בין נתינה בידו לנתינה לידו. הוא שהנתינה ביד הוא באופן שהמקבל בידו הוא ברצונו והסכמתו והוא כמו שידו פתוחה ועינו זופיה לזה לקבלה רק שיומן בידו. וכלל זה מוסכם בכל התנ"ך. לבד ביחזקאל ק' כ"ג בדרך אחרת הלכת ונתתי בוסה בידך. ושם הוא להפלת המלילה. שבידים פשוטות לקבל יותן הכוס בידה וכאשר ישאו מרירי יוס למאז קברי. כן תשיש היא לקראת הכוס הזה. וכמו שאמר ושתיים ומלית כו' (ועוד בזה א"כ"מ). אולם במקום שהוא בלונס בלא רעון ומכוון כחוב לידו. וכמו שהוא תוחב בחוקה לידו. ולא נמלא רק והאלודים אינה לידו שהוא בלא רעון ומכוון שלו. וכאן הלא גט שלא ברעונה והסכמתה היה לר"ך לכתוב ונתן לידה. וע"כ דידה רשותה גגה וחלירה שאינו בעל רעון ובחירה ופתוח לפניו ליתן בו. התבונן כמה רמו דרכי חז"ל.

ישלחה מביטו כו'. פירוש שיתן בתורת שלוחין באופן זה גומר הגט. אבל לא שיתן בתורת שטר. ואין הכוונה שישלחנה מביטו דהא כתיב בקריה וילאה מביטו. הרי דאפילו לא ילאה מביטו

האזהרה היה יכולת צדו, וכן לא תוכל לתת עליך איש נכרי כי מלדו לא ימנע ורק שאתה לא תוכל ואם מנוהו אינו מנוי, ולכן במוליא ש"ר ובאונס כתיב לא יוכל לשלחה, כי רק היכולת נעדר ממנו, הא מה שלא היה ביכולתו גם קודם היינו הגט ברלוונה זה ראוי גם עתה, וכן לא יוכל לזכר כו' רק היכולת נעדר ממנו, הא כשהבכור אומר אינו נוטל ראוי ויכל להלק עלמו, אי"כ כאן לא יוכל לשוב לקחתה מזורי, האם קודם היה ביכולתו לקחתה לאשה, הלא תמיד היה הדבר תלוי ברלוונה וה"ל למכתב לא ישוב בעלה הראשון לקחתה, לכן דרשו על גט שנתן ליבמה שמקודם היה ביכולתו לבוא עליה בע"כ ולהיות לו לאשה חו לא יוכל, ואם בא עליה לריבה חליצה דהוי ביאה פסולה, והספרי סבר כפי הנראה משיטת הירושלמי דכ"ז דבר הורה דגט פוסל ומאמר קונה במקלט ודלא כבבלי דסבר דהוי דרבנן, ועיין פרק ר"ג תוספות דף ג"ח ע"ב ד"ה צפ' ואכמ"ל, וזירושלמי פרק ר"י מביא לה בשם חזקי' ועי"ש:

ובמנין לאשה שהלך בעלה וכו'. אסמכתא בעלמא הוא דמן הסורה אנוסה היא ומותרת לבעלה ודריש דכתיב חרי סימנים עליו בעלה, הראשון ואשר שלחה דמיותר ודריש זה דבעלה הראשון אף שלא שלחה ג"כ לא יוכל לשוב לקחתה, ועיין ביבמות דף ל"ד ופליגי ריב"כ ורבנן דריב"כ סבר בפשטא דקרא דאחרי אשר הוטמאה קאי על על מה שניסת לבעל אחר הגירושין וטומאה באישות הוא על הביאה, לכן סבר דוקא מן הנשואין אסורה, אבל רבנן סברי דכתיב והיתה לאיש אחר והויה אירוסין בז"מ וגם מאירוסין אסורה לחזור ודרשי הוטמאה לזנתה תחתיו וכמו דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, וטעמא דטומאה באישות לא מלאנו רק בביאה אסורה כמו בעריות וטמא אשת רעהו, ונסתרה ונטמאה, אבל בביאה היתר לא שייך לשון טומאה, דאי"כ כל אשה נטמאה לכ"ג בבעילתה, ולכן הלאו הזה כולל שני דברים אחד לא יוכל לשוב לקחתה, ועוד ג"ח יוכל להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה, ובכל התנ"ך בא בטומאה בז"מ נפעל נטמאה, נטמאוי לבד פעם אחד כאן בא בז"מ נפעל דבז"מ הופעל שאינו מוזכר הנפעל זורה יותר על שאינו תלוי ברעון הנפעל וכמו ויוסף הורד שהוא באונס גמור מלידו, וכל מקום שמוזכר נטמא בז"מ נפעל הוא על לך שהנפעל גרם עלמו לזה, אכן כאן כיון שאם נטמאה אשת כהן באונס ג"כ לא יוכל להיות לו לאשה, וזה הוא דפריך בפרק הבא ע"י אשת כהן שנאנסה כו' משום טומאה לא אימא

מזיבתו ג"כ מגורשת, דעד וילאה מזיבתו הוא ספור של דברים המסירים אותה להנשא לאיש אחר ולא יתרי, כמו דבזי בעל שני נשנה כל היותו של הגט וכתיב, ונתן, ושלחה, הרי דרק המה המכשירים הגט ולא יתרי, וכיון שלא ילאה מזיבתו, מה מועיל מה שישלחנה מזיבתו, לכן פרשו רז"ל דיתן הגט באופן שחדע שהוא גט והיא משתלחת ממנו, וזה עומק הפשט (ועיין מש"כ ע"ז ברמב"ם פ"ח מהלכות גירושין):

ויצאה מזיבתו כו' והלכה כו'. כתובות כ"ח ע"א מבוחר היטב, אחר כבר קראתו וכו', נחבאר לעיל פ' לו סיון י"ד עיי"ש, ושנאה האיש האחרון כו', פירוש מדבבעל ראשון כתיב והיה אם לא תמלא מן בתנאי, וכאן כתיב ושנאה ולא אם ישנאה כו', ע"כ שהכתוב מבשר שיהיה כן:

ר"א יוכל בעלה הראשון וכו' אחרי אשר הוטמאה וכו' ולא תחטיא הארץ כו', הוא טעם המליצה, לפי שאם יכול לקחתה תהיה אגידה בבעלה ובעלה יסבב סבות שתחזור לו שיגרשה השני ותזנה אם בעלה הראשון בעוד היותה תחת בעלה השני ותחטיא הארץ, מעשה כנענים, מעשה שגלו בה כנענים ומסלקת השכינה (ספרי רנ"ד), וזה כי תועבה היא לפני ד', שמסלקת השכינה, ולא תחטיא הארץ אשר כו' נתן לך נחלה, שגורם גלות הארץ, ולכך בקלקלה אחר הגירושין מותרת, וכן בלא קדושין מותר ועי"ש רש"י יבמות דף ק"ח ד"ה הא שצטא כו', ולפ"ז א"ש דמוכח דמיתת הבעל מתיר מדאיתקוש לגירושין, דטעם האיסור שתשקה את בעלה השני סף רעל ויהיה מותר לה בעלה הראשון, ועל כרחך מיתת הבעל מתיר, ודוק:

ובספרי אם סופינו לרבות אלמנה מה ת"ל גרושה אלמנה מותרת ליבם גרושה אסורה ליבם, פירוש, דאם כתב אלמנה דכבר מת בעלה השני מ"מ לא יקחנה הראשון, כש"כ גרושה שערדין בעלה בחיים ודאי דתהא אסורה לחזור לראשון, ע"ז קאמר דהוי"א היך דאלמנה לא נפקע מאתה קשר נשואי בעלה המת, דהא אם אין לו זרע וזקוקה ליבום להקיה לו שם ונשאר אגד אישותו לאחר מיתתה, אבל גרושה פקע האגד לגמרי, דהא אסורה ליבם אף אם אין לו זרע, ואי"כ הוי"א דהראשון מותר לחזור ליבאנה, לכן נאמר גם גרושה, ופשוט:

ובמנין לנותן גט ליבמתו שאסורה לחזור לו ת"ל לא יוכל בעלה הראשון, הפירושי, דבכל מקום דכתיב באזהרה לא תוכל כמו לא תוכל לאכול בשעריך, לא תוכל לזכות הפסח הוא במקום שבלא

וזה אינו בעבדים רק בישראל אולם יל לדרך קרא רהו אמנא דאס גנב עבד דאזכרה דיליה מלא חגובו ונשתחרר ומכרו אח"כ חייב לכן לרין קרא למעט דאס בשעת הגנבה היה עבד ואח"כ נשתחרר פטור דכתיב וגונב נפש מזני ישראל ששעטה הגנבה לא יהיה עבד. אך איך משכחת שיחברנו בעת היותו גנוב הא דבר שאינו ברשותו קיי"ל דאינו יכל להקדיש ולמכור דלא כלמעין ב"ק ס"ט. ואפשר דהיה עבד של גר שמת ואין לו יורשין דוכה בעלמיו ועוד לכיון שמשחררו פקע קנין איסור אע"ג דאינו ברשותו וכיון דפקע קנין איסורא טו פקע קנין ממונא מעלמיו ולכן אמר בהשולח דף ל"ח אמתא דראב"ז אישתבאי שדר לה גיטא דחירוחה אע"ג דאינו ברשותו ועמא דדפירשנו ומחוסר ג"ש קיי"ל ג"כ דיכול לשחררו בגט דלא כל"ק דאמימר אף דודאי אינו ברשותו כש"כ היכי דגנב או נשבה. ובגמרא מייטי ברייתא דמכרו לקרובים דמוכה דהיה לפנייהם כתוב זה בספרי עי"ש וחסר בספרים שלנו: **ומת** הגנב ההוא. בסתם מיתה האמורה בהורה בחנק. הנה לר"ש דחנק חמור מסייף. רולח את חצרו בסייף ומוכרו לעבד בחנק. ול"ל דזה דמחטיאו דיחזיקו אותו לעבד ויפקיעו אותו ממלוה קשה מן ההורגו ולטעמו אזיל לעיל פסקא רנ"ב יעו"ש. ולכן אמר בפרק בן סו"מ דין הוא שיהא בת ראויה להיות כבן סו"מ שהכל מליין אללה בעצירה וכו' וברושלמי בת ולא בן יעו"ש. דלטעמי' אזיל שהמחטיא קשה מן ההורגו:

הישמר בגנע הלרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו וכו'. שלא תפלוס סימני טומאה ותקלץ הבהרה רש"י. ראה מה שעשה ד' למרים בדרך שהמהין ז' ימים על הסגר מרים הקצ"ה והעס [ובמאמרס ז"ל על ואחר נסעו העס] הלא היה לו לקון או לרפאותה. מזה בוא והבן גודל העון אשר יש בקליאת הגנעים.

ובספרי בגנע זה שער לכן הלרעת זו מחיה כו'. כבר נתבאר בזה"ש כלל הע"ח ובתוריע סימן מ"ב שסס נגע יליין השער לכן ושם לרעת יליין המחיה ושיעור גרים כתיב במחיה לכן כשמליין שיהא בגנע בגרים מליין שסס לרעת שיעור גרים יעו"ש. ובכל מקום כתיב נגע לרעת לבד מן ג' פעמים דכתיב נגע הלרעה. לכן דריש בהו דהוי שני דברים זה על סימן עומאה דשער לכן וזה על סימן עומאה דמחיה כדדריש במלרע על קרא דהנה נרפא נגע הלרעה מן הלרוע

אימא אף משום טומאה. והא דדריש מן האירוסין לאירוסין מאשר שלחה פירושו דאשר שלחה מיותר להורות דכ"מ דבעי שלוח לא יוכל לשוב לקחתה. הרי דאף מן האירוסין ג"כ לא יוכל לשוב לקחתה. ויותר נראה דבכל מקום כתיב ושלחה מציתו וכלן כתוב אשר שלחה לבד ולא כתב אשר שלחה מציתו ומשמע שעדיין לא היתה מציתו של זה שלחה וכל כמה דלא כניס לה לאו ציתו הוי (יומא דף י"ב) והוי מן האירוסין לאירוסין. ודוק:

כי יקח איש אשה חדשה וכו'. אין לי אלא בתולה אלמנה וגרושה מנין ת"ל ושמה את אשתו מ"מ פירוש מדלף כתיב ושמה את אשתו וכתיב ושמה ועיין רש"י שהוא ישמה אותה והוא שהיא אלמנה וגרושה מאישה הראשון וכמוש"כ ולב אלמנה ארנין שהיא עלובה והוא ישמהה:

שנה אחת לפי סדר הלשון היה לו לאמר שנה אחת לא ילא בלזא ולא יעבר עליו כו' נקי כו' ושמה לכן דרשו דגם עבור ציתו דאס לא חנכו ילך וישבו כו' כן אס חנכו נקי יהיה שנה אחת. ולציתו כמו עבור ציתו. ועוד דרשו מנקי יהיה לציתו דדרך בעלי דעה שיטע כרס שיהיה לו פרנסה ואח"כ יבנה בית ואח"כ ישא אשה וכמוש"פ רבינו בהלכות דעות פ"ה ועיין כס"מ שם. וזה שאמר נקי יהיה לציתו בלא טרדה ודאגת הפרנסה שנה אחת זה כדמו: **ושמה** את אשתו לא יחבול רחים ורכב כו'. לשיטת רבינו משה דאף בשעת הלואחה דמדעתה ג"כ לוקה עי"י. לכן סמך להך דנקי יהיה לציתו דאף אס מרלון שניהם לזאת בלזא ג"כ אסור. ואף במחילתה ג"כ השנה האחת יהיה לציתו. ועיין חנוך בזה ודוק:

גונב נפש כו' מצני ישראל. להביא הגונב בנו ומכרו שהוא חייב דברי ריב"ב. ואין למחקו כי בירושלמי אמר מאי טעמא דריב"ב מצני ישראל. פירוש דבני ישראל דריש למעט עבדים דבכלל אחיך המה יעוין בגמרא וכלן הו"ל לומר מאחיו בני ישראל בלא מ"ס וכמו שאמר בפ' בהר מהס הקנו עבד ואמה כו'. ובאחיכס בני ישראל כו'. וכן כלן שהעון שמוכר את ישראל ממכרת עבד הו"ל לומר מאחיו בני ישראל שהוליא העבד. לכן דריש דגם מצניו חייב. ובגמ' דריש מצני ישראל על חלי עבד וחלי בן חורין יעו"ש.

ובאמת ז"ע למה לי למעט גונב עבד מקרא הלא אין עונשין אלא אח"כ מזהירין ואזהרה המכירה מלא ימכרו ממכרת עבד דמפרש בגמרא.

משך

תצא

חכמה

קצו 387

הלכות מועטין שזה משה מה שקבל בעל פה מסיני. לזה אמר כאשר לוי'תים צע"פ, וזה מקרא מרובה והלכה מועט. או יתכן כאשר לוי'תים פירוש כמו כהן אף אם הוא בעל גנע טהור והוא מוס בו אסור לקוץ בהרתו ולעבוד עבודה. כן תשמרו לעשות. שאם ישראל מזורע אסור לקוץ בהרתו ולהטור לאכול פסח. ולכן פסיקא להגמרא שבת קל"ב דכהן אסור לקוץ בהרתו אף טהור לעבוד עבודה יעו"ש. ולרש"י דפירש משום דגלי רחמנא בפסח שלצור מזורעים אסורים לעשות בטומאה ולא נאמר דיקולו בהרתם יעו"ש. ל"ל דמאין ידע דכהן אסור לקוץ בהרתו אף גנע טהור דיליף מזבור ולית לן סברא דגברא דלא חוי לפוס המסקנא. וכמו דמסיק צ"ל אלו דברים לר"א דערל שלא מל עונם כרת. יעו"ש ועוין משל"מ פ"א מהלכות טו"ל ודוק.

בי תשה ברעך וכו'. לרבות שכר שכיר והקפת חנות כו'. הנה שכר כתף אמר בגמ' צברייתא שאתה נכנס ורק אם זקפו עליו במלוה נכלל בכלל משאת מלאוה. אולם בהקפת חנות נראה ג"כ דבזקיפה במלוה מוירי. וכן לעיל פסקא ק"ב שמרבה שכר שכיר והקפת חנות דשביעית משמעת דריש דוקא אם הם בזקיפה יעו"ש. וכן מפשטא דספרי הוי משמע דמלאוה דריש דאף בלא זקיפה. אך צרייתא שבגמרא אומרת דוקא בזקיפה. ובגמ' צרייתא חקר לענין הקפת חנות ולא זכר דברי הספרי דכיל עס שכר שכיר כחדא:

דא תבא אל ביתו. הנה יש כאן כפילות בפסוק שהמקרא מדבר אל המלוה בזכות ועל הלוה בנסתתו. והיה לו לאמר בחון תעמד והוא יוליא אליך כו' על משקל שמדבר קודם ולמה אהדר עוד הפעם והאיש אשר אתה נושא בו לכן דרשו בזה שמרומז כאן שלית ב"ד. ואיך הוא נחלקו רבותינו ז"ל. ודעת הספרי כשמואל בגמ' דילן דלא ימשכנו בעל כרחו אלא בב"ד. ושלית ב"ד ג"כ אינו נכנס לתוך ביתו. וזה שאמר והאיש אשר אתה נושא בו יוליא אליך כו' לרמוז לנו שיש כאן עוד אשר הוא מכריחו להוליא החולה אבל זולתו אינו אלא יכול למשכנו בעל כרחו אפילו מה שיש לו בחון. וכל"ל יכול לא ימשכנו מצפנים אבל ימשכנו מבחון ת"ל בחון תעמד [ולא בחון תעביטנו] יכול לא ימשכנו מבחון אבל ימשכנו מצפנים ת"ל לא תבא אל ביתו לעבט עבטו כשהוא אומר והאיש לרבות שלית ב"ד. ולפ"ז מדוקדק לשון החולה שמרמוז שהלוה מוליא העבט החולה וע"י פ"ח ב"ד בא אליך.

ובגמ' לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב וכה"ל לקח בגדו כי ערב זר כו'. נראה

הדרוש יעו"ש. וכן פירשו גבי זאת התורה לכל גנע הרעת כו'.

אין לי וכו'. צרי"ש משנא הובא כך אין לי עד שלא נזקק לטומאה משנזקק לטומאה ולאחר הפטור מנין ת"ל לשמור מאד ולעשות. פירוש לעשות הוא על משנזקק לטומאה. ולשמור הוא על אחר הפטור. אין לי אלא נעמי אדם נגעי בגדים ונגעי בתים מנין ת"ל בכל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים. משום דתיאר הוראה כתיב צבגדים ובתים צפ' מזורע להורות ביום הטמא וביום הטהור כו'. אין לי אלא מתוך החלט מותר הסגר מנין ת"ל כאשר לוי'תים תשמרו לעשות. פירוש מלשון ואציו שמר את הדבר שפירושו המתנה. שלא ירעה לטהר טרם כלה ימי הסגירו. אין לי אלא כולן מקאתן מנין ת"ל לשמר מאד. פירוש מאד בא בכל מקום להפלת הדבר שיסמור אפילו ממקאתה. ולכן בלשמו"ר שהוא לאחר הפטור שם כתב מאד להפליג אפילו מקאתו שאף שהוא טהור לריך לשמור שלא יקוץ אף כ"ש וכ"ש בתוך הסגר ובהחליטו. לעשות עושה אתה בה והולך ואי אתה מושש שמה הלכה להרעתו. ועיין בגמ' שבת קל"ב הגירסא כפי שהגיה הגר"א ופירש"י שלעשות צ"ב מותר. וזה דמוק. ונראה משום דקרא אמר כאשר לוי'תים תשמרו לעשות וזה פלא שיאמר שיסמרו לעשות כאשר יורה את הכהנים. ולכן עומק הפשט נראה שמלאנו מלוה גבי כהנים שסתם לוי הוא יאמר על ל"ת. וזה שאמר ואת הנתק לא יגלה הוא כדי שיוכר אם פשה הנתק להטור מקום הגלות דרך השערי. ומשם דרשו בחו"כ דגם אם תולש סימני טומאה מתוך הנתק שצובר בל"ת. וזה שאמר כאשר לוי'ת לכהנים שהם לא יגלחו הנתק. שזה בחוון להטהרה כן אתה אי את עושה אבל שלא בחוון את עושה. וזה צ"ב שפ"ג רגלו ומוט שעל כתיפיו. ולכן אמר לעיל מתוך הסגר מנין ת"ל כאשר לוי'תים. כי שם מוירי בין הסגר ראשון להסגר שני. וזה מורה לנו על עומק הפשט שגלו לנו רבותינו. ובגמרא מוקי כר"ג ג"כ דאע"ג דפסיק רישא הוא ואסור גם לרדייה ואש"ה צלרעת מותר. וכבר פירש בחדושי הרשב"א דמש"ה קרי לזה אינו מתכוון דעיקרו של אסור הטהרה בלא כהן. וביון שאינו מתכוון לטהרה לזה קרי אינו מתכוון. וזה כדפרישית כאשר לוי'תים היינו שלא יטהרו באופנים כאלה כן אדם תשמרו לעשות. ועיין משל"מ פרק י' מהלכות טו"ל מש"כ בזה הספרי:

כאשר לוי'תם תשמרו לעשות. לפי שהלכות נגעים נתפרשו הרבה בתורה לזה אמר שעוד איכא

משך

תצא

חכמה

והוצא בפרק החולץ דף מ"ח ע"ב [ודברי החוספות כאן ז"ע]. ולפי"ז ליכא שום אזוהרה לא לית ולא עשה גבי גר תושב. ולפי"ז דברי רמב"ם שכתב בפרק י"א מה"ש וגר תושב יש בו משהו בזימו תמן שכתרו ואם אחרו אינו עובר בלי"ת כחא"ן. ול"ע:

ביומו תמן שכתרו. מלמד ששכיר לילה גובה כל היום ושכיר יום גובה כל הלילה מנין ת"ל לא תלין ולא תבא כל"ל. ומכוון לדברי ירושלמי הלכה י"ב א"ר לא זמנין דתיפתר ההין קרא לא תבוא עליו השמש לא תדנח עליו שמשא פירוש זריחת השמש ובשכיר יום וזמנין דתיפתר לה לא תטמעי עליו שמשא פירוש שקיעת שמש ובשכיר לילה ולכן בשכיר יום עובר משום כל תלין כו' עד בקר ומשום לא תבא. ועיין ריש ברכות דלמא ביאת אורו וברש"י שם ותוספות. ויש לנו עוד בזה דברים ואכ"מ:

וא"רין הוא נושא את נפשו כו'. א"כ למה נאמר ואליו הוא נושא את נפשו. פירוש דהוה ל"ל ואליו נשא את נפשו בלשון עברי. דהא כבר גמר המלאכה ועוד דהוא מיותר דהו"ל לאמר כי עני הוא ואליו נושא את נפשו לכן מורה דעל השכר הוא נושא את נפשו כי הבעה"ב נושא את נפשו של שכיר עם השכר:

ודר"ה בך חטא. יכול אם קרא עליך יהיה בך חטא וא"ל קרא עליך לא יהיה חטא ת"ל והיה בך חטא מ"מ כו'. פירוש דבכל מקום דכתיב בך דריש ולא באחרים וכמו וכי יהיה בך איש לא טהירי וכאן אמרו בב"ק ל"ג כל המוסר דין ע"ה הוא נענש תחילה שנאמר אחד הלוטק ואחד הנלעק כו'. וכאן כתיב והיה בך חטא ולא בהקורא. היינו משום דהחטא בך מ"מ ונפרעין ממנו מכל מקום ואין הקורא סבה שחבירו יהא נענש על ידו. לכן אין בהקורא חטא. וכן בסו"מ קי"ז. יעו"ש. ודוקא היכי שעי' מסירת דיו נפרעין ממנו לזה הוא נענש תחילה אבל לא בהנהג שצ"ן כך וצ"כ בחבירו יש בו חטא אבל שם בנלעק יש חטא בלועק משום שהעונש של וחרה אפי' והרגתי כו' אין רק אם לוטק. אבל בלא לנעק ישנו בשמוע אשמע אבל לא בוחרה אפי' ודריק:

ודר"ה בך חטא. המכוון שבאש שלם לו שכרו בזימו הוא זכות גדול יותר מהלדקה. שנתן לישראל להשתכר אל"ל. אבל אם אין נתן לו שכרו אז נעשה מהמנוה חטא. ולכן אמר והיה בך חטא. וכן גבי נודר להקדש אם משלם הוא מלוה גדולה דטוב מזה ומזה נודר ומשלים. ואם מאחר נעשה חטא. ופשוט:

רא יומתו אבות על בנים. עיין סנהדרין כ"ח דדריש כל

נראה לי דהוא הדין להשיב העבט בלילה אינו מחוייב דכולהו בחד ענינא. וכן הוא אומר אל תהי כו' בעורבי משאות למה יקח משכבך מחמתך. והוה"ד לענין שכר פועל ליתא בהשבת העבט כמוש"כ בעל התרומות הביא בשמו הטור סימן נ"ו והרמ"ה חולק יעו"ש. ועיין רה"ש דף ו' בזה:

ואם איש עני הוא וכו'. א"ל אלא עני עשיר מנין ת"ל ואם איש אי"כ למה נאמר עני כו'. פירוש דכ"מ בתורה דכתיב עני לא כתיב איש עני. לכן אמרו כי אם יאמר עני לבד הוא עני בהחלט אבל איש עני יובן בתואר. כמו ואני בעניי הכינותי פירש בירושלמי דפאה אמר ר' אבין מהו בעניי שאין עשירות לפני מי שאמר והיה העולם. כן אם יתנהג אדם בהנהגה דלה יתואר לזה איש עני. לכן אף אם הוא עשיר ויש לו קרקעות הרבה רק המלע או כמות יום אין לו רק אחת וזוה הוא עני לריך להחזיר לו. וכן פסקו הטור והשו"ע סימן ל"ז ולמדו זה מהספרי:

רא תשכב בעבטו. פירוש דזה אף עשיר אסור דהוי ריבית. לכן פירשו ועבטו אל"כ. רש"י ומדויק דכתיב לא תשכב בעבטו וגבי לזה כתיב ושכב בשלמתו דאם הכוונה שלא ישכב בה ממש הו"ל לאמר לא תשכב בשלמתו:

רא תעשק שכר כו'. עובר בחמש לאוין ועשה כל"ל. משום כל תעשק כל חגול כל תלין כו' ומשום לא תעשק שכיר כו' ומשום בזימו כו' ומשום ולית עליו השמש כו' ת"ל לא תעשק מ"מ. פירוש בקדושים כתיב סתמא לא תעשק רעך ולא כתב שום פרט בזה: **א**ן מוגרך זה גר לדיק. הגר"א הגיה עפ"י הגירסא שבגמרא בדרייתא. וכפי השלטה דעות שבגמרא לכולהו אחרבי גר תושב מבשעריך. ואם כן בג"מ עובר משום לא תעשק שכיר כו' ומשום בזימו תמן שכרו ומשום ולא תבוא כו'. והא דאמר במשנה ותנא דברייתא. גר תושב יש בו משום בזימו תמן שכרו פירוש כל הנך קראי דמשנה תורה לבד דחויב לא. וכן פרש"י ז"ל וכש"כ משום לא תעשק שכיר דבגויה כתיב בשעריך. ולפי"ז נראה לגרום כאן בספרי. בשעריך זה גר תושב מלמד שעובר בשני לאוין ואח"כ מנין לרבות שכר בהמה כו' כפי גרסת הגר"א. ובירושלמי תניא גרך זה גר לדיק בארלך זו בהמה ועבדים. פירוש שהן בעבודת האדמה. בשעריך אלו המטלטלין שאדם משמרן ומוגמין בעיר תחת השגחתו. ופסטיק דקרא ג"כ אינו מוכרח על גר תושב דמלאנו גבי גר לדיק ובי יגור אהך גר בארלכס כו' שמדבר בגר לדיק. וכן בשעריך מלאנו במכילתא יתרו דריש וגרך אשר בשעריך דכתיב בשבת על גר לדיק

משך

תצא

חכמה

הצגה 389

וְרָא ומחבל בגד אלמנה. ר' שמעון אומר דברים שאתה חובל בו' אין אתה מחזיר לאשה בו'. בירושלמי ובתוספתא עניה אין ממשכנין אותה כ"ע עשירה ממשכנין אותה ואינו מחזיר שלא יהלך ובא אללה שלא להשיאה ש"ר בשכנותיה. ופירוש שלא יהא רשאי להחזיר לה אף אם ירלה להחזיר לה בכל לילה שלא יהלך בו' וכן הכוונה בספרי אי את מחזיר איך רשאי בעשירה:

כִּי תקצר פרט לשקלרוהו לסטים. פירשו בירושלמי אפילו שלא לאבדה ואפילו ישראלים כיון דקרקע אינו נגזלת. אי"כ במחזור לא קנו אותה הלסטים וא"כ בעת קלירה הוי של בעל השדה. והוא אינו קולר ולא ברשותו נקלר. וזה המיעוט תקלר שיהא הוא הקולר או מה שעל פי לווי ורשוהו. אבל לא מה שבלא רשותך נקלר. לכן אימתעית גם כרסמיה מליים כו'.

קְצִירָךְ פרט לשקלרוהו ע"ג. שזה כלל גדול בכל מקום שבא שם הפעולה נוסף אל הפעל בא לבאר איזה פרטי. וכאן שבא בכתי הוה למעט. אם הקליר הוא של אדם שאינו בכלל ישראל ואינו בחיוב המתנות לעניים. אם קלרוהו א"ג שהוא ברשותו של בעל השדה. כיון שהם קולרים לעלמם. כגון שנתן להם במתנה ג"כ נפטר הקליר מן שכחה וש"י. אבל אם קלרוהו ללורך ישראל חייב במתנות עניים. כדאמר בירושלמי דהא הוי קלירך. וכי תקלר קרינא בהו. כיון דעיפ הבעלים נקלרי. כן מסיק בירושלמי. וכי יהודה סבר דשכחת עמר כיון שבא לאחר הקליר לא איכפת לן אם בעל השדה היה גוי בעת הקליר. כיון דבעת העימור הוי ישראלי. ורבנן סברי דשני שכחות יש. אחת קמה מה ששוכח לקלור. ואחת מה ששוכח עמר לקחת אותו. וכל שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת קליר. וכיון דהיה גוי בעת קלירה ולא היה לה דין שכחת קמה. חו' גם בעת העימור אין שכחה דאשנייהן יחד אמר קלירך. וכ"ל בספרי ריה"ג אומר מכלל שגאמר כי תקלר קלירך בשדך ושכחת עמר כל שיש לו שכחה בקליר יש לו בעמר וכל שאין לו בקליר אין לו שכחה בעמר ומסיים כשחמ"ל קלר הקדש ולקח ישראל פטור בו' ולקח ישראל פטור. פירוש אף משכחת עומרין. דברי שאה דאמר פטור הוא משכחת קמה. וכן אמר בירושלמי בשם רב יעוש. ומשנה זו נשנית בת"כ גבי פאה בקדושים סימן י"א מוזקלרכם. יעוש:

בשדך פרט למעמר בשדה חבירו דברי ר' מאיר. פירוש למי שהכניס עמריו לשדה חבירו ושכח שם אחד ליקח אינו שכחה. ומשמע דאפילו עימר ברשות פליגי. ועיין סוטה דף מ"ה פרט לשלפו עומרין לחוך

כל פסולי קורבה מכאן. ולפי שיטת הספרי נראה דלעיל פרשה מסעי פסקא ק"ם דריש דכמו דיינים פסולים קרובים להמוכה או להמכה כן עדים. יעוש. ובכ"ז לא ידענא רק לזכותו של הקרוב כמו דיינים. דאם המה קרובי המוכה יחייבוהו. ואם קרובי המכה יפטורוהו ולכן פסולים ליטב דין. לכן גם בעדים פסול כה"ג. אבל לחייב הקרוב מכלי. ודריש מכאן דכתיב לא יומתו עפי' עדות אבות שזה לחייב. רואים אגמיהו דכמו שקרוב פסול לזכות כן פסול לחוב. כן לגבי שאר קרובים כמו דקרוב פסול לזכות מושפטו בין המכה ובין גואל הדם כן פסול לחובה. ומלא יומתו אבות עיפ' עדות בניס אפשר דבניס המה נוגעים. דרולים בגמלה. אבל מבניס לא יומתו עפי' אבות שפיר מייתי דקרוב פסול. אולם בירושלמי פרק ז"ב הלכה ט' אמר דתרי חגלי אינון. וזה כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם לא דריש ובניס ליתורי. וזה כמ"ד דדריש לישי יתירא. והו"ל למכהב. והס לא יומתו עפי' אבות. יעוש. אולם בכ"ז אינו מתנגד לפי' בספרי. ועיין דברים נכונים בספר המלות מלוח רפ"ז.

וכפשוטו לא מפרש דל"ת בידי שמים מאי שייך. ועוד דלא מלאנו בכל משנה התורה שידבר על מה שבידי שמים. כמו כרת ומיתה בידי שמים לכד נביא השקר שלריך להודיע להם בנה יובחן הנביא ובמה יאמינוהו. יעוש. וכמו שאמר אלה החקים והמשפטים כו' לעשות בארץ. ואם על דיני מלכות קאי הלא גם כל אשר ימרה את פיך מות יומת לא נכתב בתורה. רק בעיפ' נאמרה למשה בסיני ואתא יהושע ואגמרה. ועיין מש"כ בפ' בחקתי סימן קי"א. לכן דרשו ז"ל כי קאי על עדות בניס. וכתב איש כו' ללמד גם על משפט בידי שמים ולרמוז גם על דיני מלכות. וממה שכתוב במלכים ב' י"ד מוזאר דגם על משפטו שמים ומשפט המלכים מיירי קרא. ולכן פריך בגמ' יבמות דף ע"ט והא כתיב לא יומתו אבות על בניס גבי בני שאלו. ועיין תוס' ריש פרק אלו נערות. ולפי' דבריהם אינו מוכרח:

רָא חטה משפט גר יתום כו'. זה נוהג אף בחולה לארץ. לכן אמר וזכרת כי עבד היית במצרים כו' משם. ולכן אף בהיותכם עבדי אחשוש חייבים אתם שלא להטות משפט גר יתום. ששעבוד במצרים לא יהיה עוד על כלליות האמה. אולם בשכחה ולקטי. שזה מלוח הנוהגת רק בארץ ישראל. לכן אמר וזכרת כי עבד היית בארץ במצרים הזכיר בארץ שהיו בארץ לא להם וכעת נתן להם ארץ כנען. לכן אנכי מלוך לעשות הדבר הזה. ודוק:

משך

תנא

חכמה

למוך שדה חבירו, ואמר שם לפו אין מונחין לא והא
 צטיין בשדך וליכא אלא למוך שדה חבירו ואפילו
 מונחין כו'. ולפי הספרי הוא מחלוקת. אולם אפשר
 לדוקא כשעימר ברשות פליגי חכמים וסברי דחייב
 בשכחה והגמ' איירי בעימר שלא ברשות דומיא דלפו.
 ונכון. העימר ששכחוהו פועלים כו' הר"ז אינו שכחה.
 פירושו כמו שפרשתי לעיל דתקלר אל הקולר מדבר,
 וקלירך הוא בעלים שהקליר שלו ועל שניהם אומר
 ושכחתי, כי הכתוב מדבר על דרך שהבעלים הוא קולר
 ובשכחתו איכא שכחת פועל ושכחת בעה"ב, ואם שכחו
 זה בלא זה אינו שכחה. וכן מפרש בירושלמי. יעו"ש:
עמר ולא הגדיש כו' ת"ל לגר כו'. פירשו בירושלמי
 דגר ויתום כחדא חשיב להו ולאמנה כתיב
 בוא"ז ומשמע דדרשי זה על דעת אסמכתא לשיעור כמה
 הוי גדיש מדמיותר, דה"ל למכתב אכולהו אח"ז לגר ליתום
 ולאמנה יהיו כדכתב בפ' קדושים ודרש זה היתור לרשא.
בשרה לרבות את הקמה. פירוש דאם לא היה
 כתיב רק ושכחת עמר הו"ל דרק בשכחת
 עמר מיירי, אבל כי כתיב בשדה שמיותר בל ללמדנו
 דיש כאן שכחת קמה, וזהו כי תקלר קלירך בשדך
 ושכחת עמר. פירוש ששכחוהו מלקלרו, ושכחת עמר בשדה זה
 שכחת עמר, כן משמע לי. והמפרשים פירשו בשדה
 שיהא ממוכר בשדה, וזה שכחת קמה מדמיותר בשדה.
 ועיין פרק עגלה ערופה דף מ"ה דפליגי בזה ר"י
 ורבנן. יעו"ש היטב, והדן שאמר מתבאר במשנה שם:
רא תשוב לקחתו פרט לראש' שורות, פירוש מלא
 תשוב משמע ממקום שהתחיל לקלר ועבר על
 עמר אחד ושכחו מלקלרו הוא בכל ישוב לקחתו, הא
 אם יכול למנות העומר שהניח לשורה אחרת ממוזרח
 למערב אינו בלא ישוב, דמה שחזר לשורה שניה אינו
 בלא ישוב כיון דיכולין השורות למנות ממוזרח למערב.
 והעמר שהחזיקו בו להוליכו לעיר, נראה דכבר פי'
 בפסקא רמ"ה דהיכי דכתוב הפעולה בל' מורה על
 התחלת הפעולה, ולכן כאן דכתוב לקחתה מורה שלא
 ישוב לעשות תחלת הלקיחה, אבל אם כבר התחיל
 בלקיחה, שהתחיל בו להוליכו לעיר ואח"כ הניחו ושכחו
 אינה שכחה ומדכתיב לקחתו בכנוי מורה שיהא נוטלו
 כולו כאחד על כפתיו ושיערו חכמים ערך ב' סאים
 אינו נוטלו יפה:

רא תשוב לקחתו כו'. ספק בעה"ב המוליא מעניים
 עליו הראיה כו'. הנה בחורי הנמלים שאין
 אנו יודעין מהיכן הביאו אדם מן של בעה"ב או מן
 הלקט תנו במשנה דספק לעניים, ועיין סוף פרק
 הזרוע דף קל"ד, אולם כבר פירש המהרי"ט בחלק

חומ"ש דאימה אמרו בספק ממון עניים להחמיר
 וליתן לעניים דוקא היכי דאיכא של עניים ואין אנו
 יודעין זה הדבר מהיכן הוא בא אם משל עניים או
 לא, בזה חזקת ממון דיליה אינו נגד עניים והוי של עניים.
 אבל היכי דמספקא לן ויש חזקת מ"ק מוקמינן
 בחזקת מרא קמא דיליה והוי של בעה"ב, וכאן אם ספק
 לנו על שיבולת זו אם נקלרת עם הקמה, הרי דספק
 לנו אם יאלה מחזקתו של בעלים או לא מוקמינן בחזקת מ"ק
 והיה ל"ל של בעה"ב, ואפשר לכך הוגה על שם הגר"א
 ספק לבעה"ב כו' אולם מלאנו במשנה איזהו
 עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף כו' ספק של
 עניים, ופירוש הר"ש בפירוש קמאי, דאם נראים
 האשכלות קטנים כאילו שוככות זע"ז ואינן שוככות
 יפה, דהוי ספק אם יש לו כתף או לו הרי הוא של
 עניים, הרי דספק אם העולל זה יאל מרשות הבעלים
 או לא ואוקי בחזקת מ"ק, והיה ל"ל של הבעלים, ויש
 לחלק דעולל שאני דמשנודע הוא לעניים, ובאמת
 נראה דהא דאזלינן בחר חזקת מ"ק הוא מלד לחזקת
 מ"ק הוי ככל החזקות המועילים באיסורי תורה,
 דאוקי לחזקה קמייתא וזה הוא חזקה המכרעת, לכן
 גם בממון עניים הוי ככל ספק איסור ואזלינן בחר
 חזקת מרא קמאי, אולם כ"ז בספק המליאות שספק
 לנו המעשה איך היה, ע"ז מכריע לנו החזקה דמסתמא
 לא יאלה מחזקה קמאי, אבל בספיקא דדינא דכבר
 כתב המשלי"מ בפ"ב מהלכות טומאת לרעת דחזקה
 לא שייך בספיקא דדינא, דאטו מפני חזקתו של זה
 לא ישתנה דיין, הלא הספק אינו עליו בפרטי יעו"ש,
 ולפ"ז כאן בספק אם הוא כתף או לו הוי כספק
 דדינא, כאן אין החזקה מכרעת רק הוי בחזקת ממון
 דעלמא מלד תפיסת הבעלים, ובזה לגבי מחנות עניים
 הוי הם כתפוסים ומוחזקים, גדולה מזו מלאנו להר"ש
 שכח דלמה לן למעט מקרא דפאה פטור ממשערות
 הא הוי לקוח אלל העניים, ותירך דכיון דזכי להו
 רחמנא בהאי שדה תבואות זרעך קרינא ביה, ובאמת
 נראה דהא דמפיק ספק לקט לקט מקרא דלגר ליתום
 כו' הוא דיהיה משמע על הזית על הכרם, דעל
 העוללים היה כתוב לשון רבים, ולכן דריש דהוי כמו
 שהכרם לעוללות הוי שלו ורחמנא זכי לעני לזה בגוף
 הכרם ואיכ' הוי בחזקת עני, ועיין מה שנתבאר
 בקדושים סימן כ"ב, וסברא זו דספיקא דדינא עיין
 במשלי"מ פ"ו מהלכות עדות ותוספתא פאה פ"א פס'
 ט"ז שזולת שבקמה כו' נוטל ומשליכה לאחריו שספק
 לקט לקט מורה כפי גירסת הספרים, ויש לנו דברים
 ארוכים בזה ואכ"מ:

למען

רמען יברך ד' אלודיך וכו'. אמר ראבי"ע מנין למאבד סלע וכו' ת"ל לגר ליתום ולא למנה יהיה.

הנה משומק הבנת ראיותו של ראבי"ע מוכח דסבר דמשעת שכתה הוא של עניים וילא מרשות בעה"ב והוא ממתנות עניים וכבר זכו בו עניים דאל"כ רק כ"ז דלא אתו לידיה לא זכי חין דמיון למאבד סלע ומלאה עניי דשאני הכא משום דקיים לא תשוב לקחתו וע"כ דהוי כבד של עניים וא"כ אטו משום דלא גזיל לממון עניים בשביל זה מתברך וע"כ הברכה משום לשכחה. וזה דאמר ת"ל לגר ליתום כו' יהיה פירוש אף אם חזר ולקחה שכבר זכו בזה עניים וא"כ מכאן למאבד סלע כו' שמעלה עה"כ כאילו זכה. והמשל"מ נסתפק בזה. ולנו דברים ארוכים בזה. א"כ. **כ"י** תחבט זיתך. הראשונים היו חובטין וכו' מכאן אמרו הזית שהוא עומד בין שלש שורות כו' ושכחו אינו שכתה גלילי. רמב"ם פירש שלש שורות של זיתים עומדים ובין כל שורה מלבן אז האמלעי שבאמלעית אם שכחו אינו שכתה. וטעמא לפי שהיו כמו חיפוחו בקש שהזיתים ססביביו חיפוחו וביים בחבורו ולמה אמרו זית בלבד מפני שהיה חשוב בא"י באותו הזמן. נראה דחשיבותו מועיל להלטרף בהדי טעמא דחיפוחו דלא יהא עליו שכתה. ופירש כן בספרי דכי תחבט מפני שהראשונים היו חובטים זיתים כו' ודבר חשוב היה אללם לכן אינו שכתה בכה"ג. ולא כיון לדברי ר' יוסי שאמר אין שכתה בזיתים ודלא כהשגות. והר"ם פירש שלש שורות מקיפים אותו וביניהם לבינו רחוק שיעור שני מלבנות והוי כשדה המפוזרת עמרים. ומתמת שהיו חובטים יפה לעניים וגרם [ומותים] בעין יפה הוי לזה כגרגרים וכעמרים מפוזרים ואינו שכתה עד שיעמר כל סביביו יעו"ש בזה:

כ"י תחבט זיתך וכו'. בספרי מכאן אמרו כו' זית שהוא עומד כו' ושכחו אינו שכתה. יש מגיחים תיבת וכו' כל לשון המשנה שם. וקאי אסיפא דמשנה זית שיש בו כו' ב"ר"א שלא התחיל בו. אבל התחיל בו אפילו בזית. הנטופה בשעתו ושכחו יש לו שכתה. ופירוש דזיתך לשון יחיד ואם חבטו והתחיל בו תו יש לו שכתה אפילו זית הנטופה כו'. ועיין בירושלמי היא דבעי למימר דלר' יוסי בזית הנטופה אפילו התחיל בו כמו שלא התחיל בו. יעו"ש:

כ"א תפאר. פירושו כמו לא תעולל. שסם פירושו לא תלקט האשכולות הקטנות כמו עוללים בבני אדם. כן פירושו לא תלקט הפירות. אך בלשון פירות המה הענפים הארוכים כמו"ש יחזקאל י"ז

ותשלח פירותי ובל"א ותארכנה פירותיו. אך אי"כ המלה שלא ילקט הענפים הארוכים. וזה לא יתכן כלל. דאם כן כל הזית הוא לעניים. לכן פירשו כי הכוונה שלא יגמור ללקט את הזית ויניח פאה לאילן. וזהו שינוי ענפים שלא יחבט אותם. וזהו שדרשו חכמים שלא תטול תפארתו ממנו והוא הפרי לגמרי. אבל כלל מוסר לרז"ל בכ"מ שהיה ראוי לכתוב דבר שאין לו רק טוהה מיוחדת וככתבה התורה דבר שיש לה שני מובנים פירשו רז"ל גם הכוונה השניה כפי שתבאר בזה"ש סימן רי"ב. לכן פירשו ז"ל כי כאן היה ראוי לכתוב לשון מבוחר. ובפרט כי ענף הוא לשון רגיל במקרא. לכן נדרש גם לא תפאר לעני. שלא יסייע לאחד מהם. שלא יהדר פני האחד על חברו. ועיין קדושים סימן כ"י. ויתכן כי הפירות הארוכים דרכם להיות בסוף האילן למטה. לכן אמר בספעותיו קנונו כו' ותחת פירותיו ילדו כל מית השדה. לכן טוהה התורה להניח לעני למטה באילן כדי שלא יהא לו טוהה לעלות. וכמו שאמרו מפני ד' דברים אמרה תורה להניח בסוף שדהו. וזה אפשר. ושיטת הרמב"ם דפשוט המקרא הוא על שכתה וכמו"ש כ שורש תשיעי. ז"ל. אבל היא אזכרה אחת מענין אחת והוא שלא יקח מה שכתה מן התבואה או הפירות כשיאספם. והביא בזה שני דמיונים בענבים וזיתים. וקרא הותר מהענבים עוללות. והותר מהזיתים פירות. ופירוש לא תפאר. לא תתחוד מה מה שכתה בקלת הפירות והם הענפים. עכ"ל:

אחריו מיותר. לכן פירשו ז"ל כי מורה שאם הלך מהאילן ושכחו לא ישוב לאחוריו ללקוט. שכן דרך השכתה כל שלפניו אינו שכתה כו'. וזה אחריו מה שנאמר מאחריו לא תלקט. אחריו מלמד שיש לו פאה. פירוש דבגו"ש גמר דלהוי פאה בכרם מזית אחריו אחריו. וזה מלמד שיש לכרם פאה. עיין חילין קל"א:

ק"ג ליתום. כו' אף כאן בעושה סאתים. פירוש דלא הוי שכתה. והג"ר"א גרים דפחות מסאתים הוי שכתה. ורמב"ם סבר דאם יש באילן כמה סאה הוה שכתה דשכות אילן אחד מקרי משא"כ גבי עמר דמקרי לענין זה גרים וכמו"ש כדף ע"ב בב"ב תורת גדים עליו כו'. רק אם התחיל באילן אז אם נשאר סאתים אינו שכתה דהפירות חשובין בבית סאתים. ודוקא בשכת כל האילן אז כיון שאין האילן חשוב והוא שכחו הוי שכתה. אבל בהתחיל ללקטו ושכת הפירות אז בית סאתים חשיבי משא"כ לענין זית הנטופה דהאילן חשוב משום שהוא מסוים. אבל הפירות

הפירות אינם חשובים. לכן אם לא התחיל ללקטו ושכחו אינו שכתה אבל התחיל בו ושכחו אי"כ שכת הפירות שהיה סבר שלקטו כולו היו שכתה. דהפירות כ"ז שלא נשאר סאתים לא חשיבי והיו שכתה וי"ב דלא כהר"ק בכס"מ. ואפשר דפירש בעושה סאתים על העניי ולאפוקי מר"ג דאמר לעיל רפ"ג דבכה"ג אינו שכתה ולשון המקרא שם האיש אשר עשיתי עמו כו' וזה בשעשה משני עמרים סאתים. ויליף בגז"ש דגר יתום מעמר דסאתיים היו גדיש ואינו שכתה. כן בזית וכרם סאתים אינו שכתה:

כ"י יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט. בספרי אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל ונגשו אל המשפט. פירוש מולא כתיב ונגשו אל השופט או אל האלדים. לכן דרשו לרבות נשים. והוא ע"פ מה משי"כ הריב"מ הובא ברא"ש פרק שבעת העדות. דאין יכולין למנות אנטלי. רק נשים יקרות לא מולזינין בהו לבוא לב"ד. דכל כבודה ב"מ פנימה חלא משדרינין ע"י שליח ב"ד. לכן כתיב ונגשו אל המשפט דהס בעלמס לא יגשו להשופט:

והצדיקן. ר"ש אומר והלדיקו לדקה שלא ילקה. ויליף דפותחין לזכות בדיני מלקות כו'. וכמו שדריש רבי' בדיני נפשות בסנהדרין ל"ג ועיי"ש דיליף חייבי מלקות מגוש דרשע. ור"ש יליף מהא דפתח בהלדיקו. בזה נכלל דפותחין לזכות ומחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה. וע"ז אמר והלדיקו יעו"ש בגמ' ותבין:

כד"י רשעתו יכול יהא לוקה ומת יכול יהא לוקה ומשלם ת"ל כדי רשעתו אין לוקה ומת יכול יהא לוקה ומשלם ת"ל כדי רשעתו. משקל רשע מלאנו על שני משקלים כמו רשעו וכמו רשעתו. ורשעו הוא מן רשע. ורשעתו הוא מן רשעה. וכן לדקה ולדק. וההבדל כי רשעו יאמר על עלם הרשע הנשוא על הרשע הנשואה. וכשהיא בנפרד יאמר רשעה. ולכן בזכריה ישבת בתוך האיפה זאת הרשעה. ולכן ביחזקאל ל"ג אמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו. ואח"ז כשאמר חבל ישיב כו' גולה משלם אמר ובשוב רשע מרשעתו. כי שם מדבר מן הרשע שנשוא על האדם כמו שאכל איסורים ולא שמר שבת. הרשע דבוק אל הרשע. ולהלן מדבר בגולה וחבול שהפעולה רעה בנפרד מן הרשע. לכן יאמר רשעתו. ולזאת כאן שאמר כדי רשעתו הפירוש שיהיה די המלקות עבור הרשע. לא שישלם לחלואין. ובמיתה ומלקות הלא ודאי אין המלקות מועיל להסיר ממנו המיתה. שזה נגד המושכל. ששצביל שעבר גם על

עברה קלה יפטר מן המיתה החמורה. וכמו שאמרו כיו"ב פרק הגשרפין אטו איתגורי איתגרי. ואי"כ אין במכות האלו די רשעתו שעדיין לא הומתי. שבאמת פשעו של מקרא כדי רשעתו לפי ערך הרשע. שאם עבר עבירה שיש בה כמה לאוין לוקה לפי כל לאו. וכמו אבל נבלה וכיו"ב. וכ"ז רק שיש במלקות עבור הרשע. לא שיש עליו מיתה חמורה שאינו מוטב המלקות. וכאן הלא הוא רשע בשמים בעון מלקות ועון מיתה. ולא יוכל להלקותו כיון שלא יוכל להפטר במלקות על כל הרשעה לכך מת ואינו לוקה יכול יהא לוקה ומשלם ת"ל כדי רשעתו ולא כתב רשעו. וכמו שמאלנו בתורה הלח נא אל רשעו ואל חטאתו. ומדאמר רשעתו שמורה על רשע נפרד מן הרשע. והוא פעולת החמס שחזירו נעסקי ומורה שבוז אין די בהמכות שמה מועיל להנגזל אם זה לוקה. ולכן פטור. ומורה פשטיות הספרי דלא קאי על שני דברים נפרדים ולא נחית בפלוגתא דר"מ וחכמים. רק קאי על עון מיתה. אם חזרו בו למיתה דאינו לוקה מטעם שאין אדם לוקה ומת וכלינחא קמח במכות דף י"ג לרע"ק יעו"ש. וכן אין לוקה ומשלם קאי על לאו שניתן לתשלומין. וכמו גזל וכיו"ב. וכן מבואר בתוספתא סוף מכות כל עוברי ל"ת שעברו על מלות כו'. ואע"פ שחייבין מיתה בדי שמים כו' מלקין אותו מיתה ב"ד אין מלקין אותו שנאמר כדי רשעתו מת אינו לוקה מת אינו משלם הרי כדפרישתי. ובגמרא פריך מ"ה על לאו דכרת לא לילקי משום שאין די בהמכות. ומשני שרק במסורין לב"ד מדברי אבל כרת הלא הוא מוסר לשמים. ולהשופט אין רק להכותו. ובבבלי אמר שרב שמאל בר יצחק קיבל זה מר' אבוב. ובירושלמי מבואר דלמד זה מהא דא"ר אבוב שוגג בחלב ומזיד בלאו לוקה ומביא קרבן והא אין לוקה ומשלם. ע"כ משום שקרבן אינו מוסר רק לשמים. יעו"ש בירושלמי תרומות. וזה דלא כפירוש רש"י שקיבלה מיניה קאי על שקיבל הקושיא מראב"מ. יעו"ש ודוק. וכ"ז מורה על גודל חכמת הלשון לרז"ל: **בספרי'** כל היום קורא אותו הכתוב רשע אבל משלקה הכתוב קראו אחיך מלמד שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן. הובא במשנה ובגמ' שקיל וטרי אם חלוקין עליו חזיריו. יעו"ש. והנה לעיל סברי אמוראי קמאי דר' ישמעאל סבר דיש מלקות בחייבי מיתות ב"ד. ולפ"ז ודאי דפליג על דרשא דונקלה אחיך שהוא כאחך לענין חיוב אחר לבד מחיוב מלקות. דהא סבר ר' ישמעאל

ישמעאל

משך

תצא

חכמה

הצו

ומת אחד מהם כו'. מנין אפילו מתו כולן [פירושו ונשתייר רק אחד] ח"ל אחד מהם ולא נאמר אחד מהם. הכוונה דנהבאר בחזרתי סימן ת"צ כי המה שני משקלים אחד ואחד אחד בסגול הוא שם המספר וצא למעט אחד ולא שנים אבל אחד בפתח הוא כשיצוא בסמיכות מורה על המיוחד במטלה וכשיצוא בנפרד הוא מורה על כל אחד שיהיה כמו ויהיו דבריך כדבר אחד מהם ולא הריעותי אחד מהם שפירשו כל שיהיה ואם צא לאמר על המספר ה"ל אחד מהם יעו"ש וגם כאן הכוונה רק להענין המדובר בפרשה הוא להקיס שם להמת ע"י יבוס אשתו שזה רק ליחוד ולא כשהיא אשת שנים שאין שייך להקיס שם שני אנשים ע"י אשה אחת והענין המדובר הוא רק כשהוא נוגע ליחוד והוא כשעשה אחד מאמר באשת אחיו ומת דאיתו גומר ונקראת גם אשת הראשון. ולשיטת הבבלי דמאמר אינו קונה רק מדיה משכחת לה באופן שקידש חוץ מפלוני או שקדש מעכשיו ולאחר ל' יום לר' יוחנן ריש האומר דענין שרגא דליבני. ואכמ"ל:

רא מהיה אשת המת. זה היה כלל מוסד לחז"ל שכל מקום שכלל שם הנושא או הפעול הוא לכוונה. ובאן כפל אשת המת ולא כתיב אשתו וכן להלן על שם אחיו המת שמיותר לגמרי כמו שאומר לקמן להקיס לאחיו שם כו' מורה שהגם שכתוב קודם ומת אחד לשלול ענין היבוס כשהיא אשת שנים בכל זה לא תהיה לאיש זר רק חוללת ולא מחיבתו. ולהלן שאם יבס אחד אשת אחיו וכבר נעשית אשתו וכמו שאמרו ולקחה לו לאשה נעשית לו כאשה דלא בעיא חליה ומתגרשת ממנו בגט או יקום אחיו השלישי ויבס אשת השני להקיס שמו.

הגותן גט פסלה לעלמו וכו'. כמו דריבא לעיל סימן ע"ר יכול יהא גט פוטרה ח"ל לא תהיה אשת המת החולה כו' אלא בחליה. פירושו דהאשה שהכניסה האיש לביתו היא נקראת שהיא תוך הבית של אישה. ולכן אמרו בפי' דיומא דארובה אינה בכלל ביתו וא"כ כאן כתיב אשר לא יבנה את בית אחיו אם כן ארוסה שלא נכנסה עוד לביתו לא תתיבס לכן דרשו ז"ל שבאמת מלת החולה מוזר שהוא מיותר. כיון דכתיב איש זר דהוא גדר יותר מדויק שבא לאסור גם אחיו שלא היה בעולמו שהוא זר לענין היבוס. וכמו שאמרו שריבין י"א משורר ששער כו' שנאמר זר לא יקרב כו' זר לאותו עבודה. אבל החולה אינו שולל כלל משפתחו וכמו בית אהרן צברו ד' ולכן דרשו שהחולה הוא

ישמשאל דלאחר שמלקין אותו דנין צ"ד ומיתין אותו וא"כ אינו כאחיו לאחר שלקה כן לענין חיוב כרת. וזוה הא לא פליג ר' עקיבא על ר' ישמשאל ואויל בשיטת ר' ישמשאל דמלקות אינו פוטרו מחיוב כרת. לכן פריך על ר' עקיבא דכמו דממעטו בחיוב מיתה משום כדי רשעתו כן למעט לחיוב כרת ממלקות משום כדי רשעתו דהא לא עביד עדיין תשובה ושתי רשעות הוי. אבל למה דמסיק רבא דרק באתרו ביה למלקות סבר דלוקין ואין ה"ג דמחויב מיתה בלא התראה מתכפר מחיוב מיתתו (לכד מרובח דמכניסין אותו לכיפה) אם כן מלי סבר כו' חנינא צ"ג דנעשה כאחיו ופטור מכרתו. וכן סבר רע"ק כרחצ"ג ולכן לא קשה דעדיין לא עבדי תשובה ואיכא שתי רשעות. דכיון דאם ילקוהו צ"ד יפטר מכרת לא הוי שתי רשעות. ויעוין מלחמות בסוף מכות זוה ומתורן הקושיה דמשום רשעה אחת אחת מחייבו לכ"ע לר"ש ולרע"ק. ואתי שפיר. ויעוין מוהרש"א שהניח בקושיא מאי מתרין רבא. דאדרבה הקושיה קמה לדידה גם לר"ש ודוק:

בדישו. אין לי אלא בדישו מנין לרבות שאר עבודות ח"ל לא תחוס מ"מ א"כ למה נאמר בדישו מה דיש מיוחד שגדולו מן הארץ יתלוש כו'. הפירוש כי דיש מלאכו על תבואה הנידושה נקראת דיש. וכמו והשיג לכם דיש את צלרי. ופעולת הדישה מלאכו במשקל קומי ודושי ובכ"מ. וא"כ אם על פעולת הדישה אמר הו"ל למכתב לא תחוס שור בדישו. ואם על התבואה הנידושה אמר שלא יחוס השור מלאכול מונה הו"ל למכתב לא תחוס שור מדישו. מן הדיש לא יחוס השור. ומדכתב בדישו דרשי שני הכוונת בעשית פעולת מלאכה בהתבואה הנקראת דיש אף שאין זה פעולת הדישה אך א"כ למה נאמר בדישו לאמר שכל כעין דיש. וז"ב: **כי** יבשו אחים יחדיו. לפי הענין היה ראוי לאמר איש כי ימות וכן אין לו לא תהיה אשתו החולה כו' יבמה כו' כמו שאמר בפ' נחלות. ומזה יובן עומק הכוונה. דדוקא אם היה האח בחיי אחיו כבר בעולם ומת מהם ולא כולם אז יש דין יבוס. פרט לאיך שלא היה בעולמו דלא הוהר איסור אשת אח והוי ערוה גמורה ופוטרת לרתה ככל ערוה. וממה דכתיב יחדיו פירושו ז"ל כי דרך הכתוב לדבר בזהו. והאחים מן האם שהם משבט אחד המה יחדיו לא כן אחים מן האב שיוכל להיות זה משבטו בשבט זה. וזה בשבט זה ואינם יחדיו. וזה עומק הפשטי. והוא שאמרו ביבמות יחדיו המיוחדין בנחלה:

משך

תצא

חכמה

סם הנשוא, והוא שאשת המת שהיא בחוץ לבית המת, היינו שלא נכנסה עדיין לביתו והיא ארוסה ג"כ לא תהיה לאיש זרי ומתבאר הטעם ביבמות דף י"ג, א' אמנם בספרי דריש מזה שאם נתן לה גט ששילחה מביטו שכן תואר הגט כמוש"כ לעיל, והיא עומדת החולה שהיא פסולה ליבום ובכ"ז לא תהיה לאיש זרי ולשיטת הבבלי להלכה הגט אינו פוסל רק מדי"ם ומרובה ארוסה מזו, לכן לא זכרו דרשת הספרי, [ובזה יבואר דברי הירושלמי פרק ר"ג ה"א ולא תהיה לאיש זר כו' אם כשבא עליה אשתו היא אם בשחלץ לה תלך ותנשא לאיש זר כו', פירוש דתניב לא תהיה לאיש זר החולה, ופירוש החילונה וא"כ איך היא חילונה אם כשבא עליה אם בשחלץ לה כו' וע"כ בנתן גט ו"ז כוונתו לדברי הספרי, ובפ"ק דקדושין י"ד שקלו וטרו עובא בהא דלין אשה יולאת בגט: ור"ה על הדין שזן הספרי קו"ח מחליטה, הקשו בתוספות מה לאשת איש שכן נקנית בשטר ולכן דין הוא שתלא בשטרי וכמו דפריך שם דף ה' מה לשטר שכן מוליא, וכן לעיל פסקא רס"ח שטר שמוליא א"ר שיכניס, ולק"מ לדעתו, דשם שייך שפיר דשאני שטר שקונה משום שרואים אתו שיש כח לשטר להוליא מאישות ולהתירה לכלי, לכן יש לו כח לקנותה ולאווסרה אכו"ע דממה שהכניס קודם מוליא אחר כך, אבל הכא אגן בעינן לאשכותי דיבמה אינה נותרת מאוסורה ואינה יולאת מייקתה הקלה בגט, ורואה לאתווי בקו"ח דיוולאת בגט, נואי תאמר כיון דיבמה אינו מכניס לכן אינו מוליא, ז"ל, הא מה שאינו מכניס הוא לעשותה לאשת איש להתחייב חנק על ביאתה בזה אינו מכניס רק בביאה, אבל אגן על יליאה מייקת יבם אמרינן וייקתה ליבם בא כבסוף ושטר מצעלה המת שארוסה ג"כ זקוקה ליבום, ופשוט:

יבמה יבא עליה, הנה התורה תדבר תמיד על לך המוסרי והד"א ודרכיה דרכי נועם, ומלך המוסרי והנמוסי שלא לקדש אשה בביאה ורב ממניד ע"י, ואפילו ביבמה דלא מהני מאמר כלל לשיטת הבבלי מן התורה, והביאה לריך עדי"ם בכ"ז דרך המוסרי שלא לבוא עליה תיקף, וכמו שאמר רב הונא מלוח יבמה מקדש ואח"כ בועלי, וכן כתוב בתורה כי יקח איש אשה ובעלה, וכאן כתוב יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה, בתחילה הביאה ואחר זה הלקיחה נגד הד"א, לכן פירשו ז"ל כי הכוונה שאין התכלית של המלוא וגמרה תלויה רק בהביאה וביאה גומרת ואין כסף ושטר גומרין בה, וכן הוא בעל כרחי דאם אינה רולית יבוא עליה בע"כ, ועל בע"כ דרשו

ז"ל כפי שנתבאר בזה"ש סימן תק"ל דלא מלאנו בכל מקום שזכר ביאה או קרובה לאשה שהיא נזכר מלת על רק מלת אל ויבוא אליה, ואקרב אליה ולא שימוש מלת על אחר ביאה בשום מקום בתנ"ך רק כאן גבי יבמה שמורה בע"כ, ובאורך נתבאר זה בקדושים סימן קכ"ב, יעו"ש דבר אמת, וכן ביבמות ח' ט"ז על כרחי מייבמה יבוא עליה נפקא ליה, וכיון שבא עליה נעשית לו לאשתו, ואף אם גרסה מחזירה, ואיסור אשת אח כבר נפקע, זכ"ז עומק פשוטו של מקרא: **יבמה**, הוא מיותר שכבר ביאר הביאה והלקיחה וגם הוא סותר, מה שאמר קודם ולקחה לו לאשה, כי יבמה הוא אחות אשתו כמו שבכל הפרשה נקרא יבם ויבמה אף שחוללה, ואשת אחי בעלה נקראת יבמה כמו שז"ל אל יבמתך, אבל משנשא אותה שוב אינה יבמה אליו רק אשה, לכן רק הביאה הראשונה מתואר בשם יבום להורות שהוא מכיר את עלמו בתואר אחי בעלה שעליו מוטל להקים סם המת ע"י ביאת אשתו, אבל אחרי ביאה זו שאז כל הויה הוא רשות שוב היא אשתו ואיך אחרי שאמר ולקחה לו לאשה אחר ויבמה, ועוד מלת לו מיותר ובכ"ז דרשוהו ז"ל והו"ל ולקחה לאשה, על כן דרשו שמורה שידוע שבחייבי כרת אין קדושין תופסין ואין קנין אישות בהם, רק ביבום ה"א כמו דהותרה אשת אחיו כן הותרה אף דהיא משאר איסורי כרת כגון שהיא אחות אשתו ויש לו קנין אישותי בה, לכן אמר ולקחה לו לאשה שאנו מביטין אם מלך עלמו יש לו בה לקוחין וראויה להיותה קנויה לו לאשה בלי הבעה אל האת, ובה יתואר לנו הגדר האמת, כי איסור אשת אח בהשקפה שלא מלך אחיו הלא היתה ראויה אל היבם רק שאחיו אסרה, לכן הותרה ליבמה, אבל שאר חייבי כרת דבהשקפה אל עלמו לא אל המת אין לו באלו קנין אישותי, לכן לא הותרה גם ע"י מיתת האת, וזה שלמדו מכאן לאיסור עריות, ולרות נפק"ל כך כי נתבאר בויקרא סימן קל"א כי בכ"ז שיבואו שני או שלשה פעלים זה אחר זה על פעול אחד באופן שהפעלים השניים משלימים וגומרים פעולת הראשון יבא הפעל השני והשלישי בלא כנוי, כמו ויעש גדי עזים, ויולא אליו כו' ויגש כו' (שופטים י') ובכ"ז שבא בכנוי ידרשוהו רז"ל, ולכן כאן היה ל"ל ולקח ויבם, לכן דרשו ז"ל על כלל מורגש במשפטי הלשון כי במקום שיבואו שני פעלים זה אחר זה בלא ו' ההבור ובכנוי בא למעט או אינו שולל רק הפעולה השניה, וכיון שבארנו שהכוונה שבהשקפה מולדו יתייחס

בישך

תנ"א

חכמה

קצת 395

בה גדר לקוחין, אם כן אם היה כהוב ולקחה לו או היינו אומרים שהשניה שאינו מיבס ממעט בכנוי דמפיק ה"א דמשמעו ולקח אותה ולא לחברתה. אבל כי כתיב ולקחה לו לאשה [דלאשה מורה על הבטלה כמו דאמרו קדושין דף ע"ח מורה במחוז"ג שקידש ולא בטל כו' לאשה אמר רחמנא והא ליכא] הכנוי מוליא זו דוקא לקוחה לו לאשה הא לרחה יוכל היות לקוחה לו ולא לאשה. שכיון שיבס אחת פקע איסור אחת אח גס מהשניה דכבר הותרה אליו והו אינה נפקעת הויקה למפריע (עיין היטב יבמות י"א). והיא אינה רק בעשה או בלאו ופליגי בזה תוס' והרמב"ם. וזה אינו בלרת ערוה. דשם בחברתה מלבד שאינה ראויה להיות אשתו גם לקוחין אין בה. ולזה כתב ויבמה להורות דבאמת מחייבי כריתות היא לגביה דאין בה שום קנין אישותי רק מחמת שהיא יבמה לבן בא עליה להקום זרע לאחיו. ולזה כיון דאין לו לקוחין בשניהם תו לא ע"ז אותה התורה ליבמה וגשאר איסור אשת אח שהוא בכרת. אבל בשלל במקום מלוה לרת ערוה מותרת. דבמה תאסרי. בשלמא כאן פקע מלוה יבוס וגשאר איסור אשת אח דבכרת. אבל בשלל במקום מלוה שאיש אחר שהיה לו שתי נשים ומיהן אחת ערוה לזו לא נאסרה השניה. ולכן אמר רב אחי בדף י"ג דלרת לרה לא לריך קרא לאוסרה. כיון דלרה נשאר באיסור אשת אח ערוה היא ופותרת לרחה. וזה כמש"ב. ויבמה הכנוי ממעט לרת ערוה אינו מיבס. וגילה לנו בזה להורות הטעם מה שאסור בלרת ערוה. ומזה ידענא למשרי לרת ערוה שלל במקום מלוה. ודרשת רבי היא. ופירשנו כפי מה דאמר הגמרא מ"ל חד לאסור ערוה וחד לאסור לרה. ועוד לנו בזה ואכמ"ל. והגירסא שלפנינו לאסור לרות כערויות הוגט לדברי רבא בגמרא דערוה גופה ל"ל קראי יעוש:

והרי"ה הבכור אשר תלד יקום ע"ש אחיו כו'. הנה פשט המקרא קשה דהיה ל"ל יקרא ע"ש אחיו המת. ועוד דאחיו המת הו"ל לומר אחי אביו המת. ואי דהכתוב מזהיר ליבס דבן אשר תלד יקום ע"ש אחיו המת כדאמר ביבמות כ"ד הו"ל למכתב יקום. וזה על היבס שיקום שם הבן וכמו האחד יקום אח חברו (קהלת). ועוד היה ראוי לאמר והיה הבן הבכור אשר תלד. וכמו שאמר בפרשת בכור והיה הבן הבכור לשנייה. ע"פ בן השואה הבכור. לכן פרשו רז"ל ע"פ ג"ש המקובלת להם שם שם מבנות ללפחד שאמרו למה יגרע שם אבינו כו' תנה לנו אחוה. הרי מה דבנותיו עומדים תחתיו בנחלה

נקרא הקמת שם. ואף כאן מה שהיבס הנוטל את אשתו נוטל חלקו בנחלה בנכסי אביו הוא הקמת שם. והיה הבכור מלאך שמלוה בגדול ליבס. וזה שאמר והיה הבכור הוא על היבס באופן שיהיה גדול ויקום ע"ש אחיו המת. ואשר תלד הוא מאמר המוסגר שהאב היבמה ראויה ללדת. וכמו ונר אלודים טרם יבנה ושמואל שוכב בביבל ד' שהמאמר ושמואל שוכב הוא מאמר המוסגר. וזו מדה מל"ב מדות דרי"א בנו של ריה"ג. בן ג"ל בפירושו. ורמב"ם פירש דאשר תלד קאי על אמן של האחים. וזה דחיק. דאטו מאס אחת הן הלא יבוס באמין מן האב לחוד תלי רחמנא. וכבר אמר הרשב"ע כי כאשר מפעלות השם הטבעי יש דבצר אחד תועלויות שונים לכמה מכוונים כאשר חשבו הרופאים והטבעים. כן דברי השם האלדים יש להם מכוונים שונים. ולענין ההלכה אמרו בזה דאחאי גו"ש ואפיקתא מפשטוי. אבל לענין הכוונה האלוהית כפי מה שבארו בזוה"ק ורמב"ן שהוא סוד נשגב במחלב הנפשות. וזה רמזו בפסוק וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע. ובמאמר השבנות יולד בן לנעמי בזה אין המקרא יולא מידי פשוטו דאינתייתיה אימיה ואחיה אביה. ואכמ"ל:

ואם לא יחפץ האיש לקחת כו'. בספרי ולא שלל חפץ בה המקום מוליא אחי וכו' ועדיין לא מוליא את הערויות שהן בל"ת ת"ל לא אבה יבמי ולא שלל אבה בה המקום. הנה בירושלמי הלכה א' מובא בשם תני דבי ר"י מאן יבמי ולא שמיאן המקום על חייבי ל"ת. ופריך א"כ חלייה לא תבעי. ומשני יבמתו יבמתו ריבה. לכן לא מסתבר להגיה בספרי ערוות שהן בכרת. ואפשר דל"ל מוליא אחי את הערויות שחייבין כרת ומיתת ב"ד. וכפי הנראה מן הירושלמי סובר דזה הו מן התורה. ואע"ג דחייבי לאוין לא יתיבמו מן התורה. אפילו כן אם בטלו קנו כמו דתפסי בהו קדושין אף שאסור לבוא עליהם. ולפ"ז נפרש ביאור הכתוב כך. כי ההבדל לדעתי בגרדפים בין לא חפץ ובין לא אבה. הוא שגדר חפץ בשלילה הוא אחרי התישב דעתו והסקליא וטריא בזה. ומאידה סבה חלונית או שכליית לא חפץ בזה. אמנם לא אבה הוא על בלתי הרגש כלל להתאוה לזה ונפשו לא תחל לחקור ולדרוש ולחשוב ע"ז מאומה. ולכן בכל מקום בחנ"ך. בשמיטה כתיב ולא אבה. שאם אדם שומע ואח"ז לא ירלה אפשר שהעשית דעתו ומאידה טעם אינו רולה. אבל כשלא ירלה לשמוע. אין זה רק שמבלי שום סבה נפשו לא תחל להתאוות להדבר. כמו שמלינו לא אבו שמוע בתורת

משך

תצא

חכמה

בחורת ד' (שפי' ל'), ולא אבו לשמוע אלי (שם כ'). ולא אבו שמוע וכי'כ הרבה, ולא בא לעולם חפץ בשמיטה, וכן בחסית כתיב לא תאצה לו שלא תהרר כלל לחקור בזה ולא תשמע לו, וכן במרגלים כתיב ולא אביחם לעלות, שאילו התייעלו כמעט בדעתם ודאי היו עולים, וכמו שאמר קודם שדברו המרגלים טוב על הארץ, אולם בפי' כתיב והיה אם לא תפלת בה ושלחת כו', שבלא סבה נפשו חשק בה והכניסה לביהו, רק שהמישב בדעתו ורולה לשלחה, לכן באן ביבמה שהמילה הוא היבוס, רק שפי' היבוס יש לו קנין אישות בה ונעשית כאשתו לכל דבר, אם כן הוא אומר שהיבוס לקיים המילה רולה בכל לבבו, רק שמה שפי' היבוס תהיה כאשתו אינו רולה, או משום סבה רלונית שהוא ילד והיא זקנה, או יש לו אשה ויכניס קטטה לחוך ביהו, וליבמה ולגרשה אינו רולה, או סבה שכליות מוזיה לך שיהיה והוא אחרי העלה, לכן כתיב ואם לא יחפץ אמנס היא תבוא לבית דין ותאמר לא אבה יבמי, שבלא טלה ולא התחיל לחשוב ע"ז, אך מלך שהמילה בזויה עליו ובלבו לא תחשורר שום רגון אל קיום המלוה, וזה עומק הפשט.

ורכן מלא יחפץ לקחת דריש דוקא שיכול לחפוך להיות בה קנין אישותי, פרט לעריות דלא תפסי בהן קדושין, שלא יוכל לזה להיות בהן לקוחין לאישות, אבל לא אבה יבמי מורה שעל אופן שלריך להתייען מסבת מלות היבוס אם ייבמנה, אבל חייבי לאוין שאין לריך לחשוב כלל על מלות יבוס שהיבוס אינה מלוה היינו הביאה עליה, אף שלקוחין לאשה יש לו בה, ויבמתו ריבה רק על אלו שיש לו לקוחין בהם בזה לריכה לחליה כמו שקדושין תוספין בה כן הויקה לא פקעה עבור האיסור, משאיכ חייבי כרתי דכמו דקדושין לא תפסי כן פקעה הויקה, וכן אמר בבבלי דף כ' לרב ומה ראית מהתבבא ח"כ לא תפסי קדושין ח"ל תפסי כו', וזה נכון.

יבול שאני מוליא זקנה עקרה וכו', יבמתו ריבה הכתוב, פירוש כי הכתוב מדבר אם ע"ל המקרה ובין אין לו אבל מטבעו היה ראוי להולדה, לריך לראות שלא תמחה שמו מישראל, אבל אם מטבעו שמו מחוי אין בזה מלות יבוס, וכן אשה אם היתה ראויה להולדה מתחלת טבעה או ע"י רפואות וכיו"ב, היא אשת המת שלריכה יבוס, אבל חילוניות שלא היתה ראויה לזרע מטבעה עד כי ר' יהודה אומר חילוניות זונה היא וכל ביאה שאין בה פירלה אינו אלא זנות, איכ אינה אשת המת שעומדת ליבוס.

ולכן גם לרחה מותרת, דהיא בעלמה המיסרון שפוטרה מן היבוס, שכלוי בהסבה בחסרונה באישותה אל המת, לא כן בכל עריות דהמה מולד המת אין דבר שפוטרים מיבוס, רק מסבת היבוס אחיו אין בהן תפיסת קדושין כלל, וכן מפרש בירושלמי, ולזה אמר דיבמתו ריבה, דה"ל למיכתב לא יחפץ האיש לקחתה ולזה מרמז הכתוב דאפשר שמסבה זו אינו חפץ שתהיה לו לאשה כמוש"ב לעיל משום שהיא עקרה וזקנה או קטנה, וכ"ז סבה רלונית אחרי העלה לבלי חפוך היתה לו לאשה, ופשט:

בישראל ולא בגרים מכאן אמרו וכו', הורחן שלא בקדושה כו', שנאמר בישראל ולא בגרים, תמוה כיון דהורחן שלא בקדושה אינם אחים מן האב רק מן האם ואיכ איך שייך בזה דין יבוס, ולכן בריש מלות חליה אמרו תרי בישראל כתיבי משום דלא לריך קרא למעוטי, אכן נראה דיש לומר דבכ"מ גר שנתייר דקטן שגולד דמי, ולכן אם הורחן שלא בקדושה הוי כאילו נתגיירו, אחר העיבור ואמרינן ביבמות ס"ב דגר שהוליד בניס בגימתו ונתגייר דר' יוחנן אמר דקיים פ"א, דאפי"ג דקטן שגולד דמי מ"מ להקיס זרע כיון דזרעו מיוחס אחריו בשעה שהוליד מופטר כשנתגייר ולא חשיב לענין זה כקטן שגולד, תוס' וא"כ גבי יבוס דאהקמת זרע לאחיו קפיד קראי, סד"א כיון דשניהן נחשבין זרע לאביהם עד דמויפטר אביהם לכשנתגייר מפו"ר, ה"ג מקיס זה זרע לאחיו שהוא זרע לאביו כמותו, לכן לריך קרא בישראל, ועיין בזה בסוגיא דפרק נושאין בהא דא"ר הא דאמור רבנן אין אב לכותי כו', שיש בזה ליישב מה שהמורה, וכבר עמדו ע"ז בתוס' בכורות, ריש יש בכור, עיי"ש ודוק כי נכון הוא:

וכראו לו כו', מלוה בזקני עירו, פירוש ולא עירה, כדאמר בבבלי דרין סוף ז"ב אף שזקני עירה גדולים יותר בחכמה ומנין, עיי"ש:

ידברו אליו כו', הגר"א הגיה כפי מה שהוא בגמ' יבמות ק"א, ולפי פשט הפסוק משמע דמדברים אליו שייבמה, אך לפ"ז היה ל"ל כך והיה אם עמד ואמר לא תפלת לקחתה, פירוש שלא יחפץ גם אחרי דברי הזקנים אליו במאמר תנאי וכמו והיה אם לא תמלא חן וכו', ולכן פירשו כי משיאין לו טלה לחלוק אם ישר הדבר לפניו, ולכן א"ש ועמד ואמר בלא מאמר תנאי, אבל אין הדרש ממה שכתוב אליו ולא לוי כי כבר כלל לנו רש"י ז"ל בפ' חיי סימן כ"ד שדבור לא יתכן רק במלת אליו אליהם, וכ"מ שכתב לי אחרי דבור הוא כמו עלי יעו"ש:

והנה במקרא זה במשנה וכן רבי כאן דריש דעל תשלומי בושת קאי ונתכוון להזיק אפי' שלא נתכוון לבייש. דהיא מתכוונת להליל אישה מיד מכהו רק מה שהזיקה במבואו מקום הבושת וכהתי' צבית בהתי' חייבת בתשלומין והזיקה נקרא האחיזה בתוקף וזה מה שנתכוונה להזיקו כי הבושת האחיזה לצד הוא:

במבואו כו' וקולתה את כפה מלמד שאתה חייב להלילה ודרשו ז"ל כי קאי גם על שהיא רודפת להמיתו במקום סכנה יכול להלילה בנפשה אם אינו יכול להלילו בחד מאבריו ור"י אמר דכתיב לא תחוס עיניך מה לעיל ממוין. דלא תימא מה עשה לו ומה חסרו אם זמס לעשות לו רעה כיון שלא עשה. כן הכל לא תחוס עיניך לאמר מה עשה לו שביישה אותו הלא לא נחסר ממוין. וברודף לא שייך זה דודאי לא תחוס עיניך. ויתכן דלתיק דסבר דלא תחוס עיניך הוא על הרודף שמוזה להרגו להליל הגרדף. איכ' מצי כאשר יקום איש על רעהו ורלחו נפש לא ילפינן לרולח מנערה דרודף ניתן להלילו בנפשו דברולח גופיה כחיבי. ועל כרחין דמורה לן דזה הוי גופיה כחילו רלח אותה מה שפיי ביאת עבירה פוגמה. ולא משום דתמסור נפשה לקטלה והוי רודף להרגה. רק הדבר הזה הוא הפגימה בזנות הוי כחילו רלח אותה. לכן מזילים אותה אף במניחתו שלא יורגנה. אבל ר' יהודה סבר דלא תחוס עיניך ממוין. ואיכ' להליל בנפשו לא ידעינן ברולח וקרא מבועיל דרודף אחרי חבירו להרגו ניתן להלילו בנפשו. וכוננו דכן הדבר הזה שהולך לרלחה אם לא תניח לו לגמר תאותו שכיון שעושה זה יעשה זה ופיי רודף. אבל במניחתו לא ידעינן. ולכן סבר לעיל דבכה"ג דמניחתו לא ניתן להלילו בנפשו:

רא יהיה לך בביתך כו'. במשנה מדה של אחריים צביתו ודאי עברי. רק לא יהי' לך היינו דבאינו ידוע כגון שנחסר המשקל או ירושה ולא ידע אינו עובר כללי. ולזה כתב לא יהיה לך מדעתך. וכמו שפרשו על שלח לך. ובחמץ כתבו תוס' ריש פרק כ"ט דלא עבר בחמץ שאינו ידוע דלאו מזוי הוא. אבל יהיה כ"ל גם באינו ידוע. וכמו דמחלק בין בצורה לירושה לענין ראוי משום דכתיב אשר ימלאו ודוק. ויעוין מש"כ באור שמח הל' גביבה:

בי תועבת ד' אלודיך כל עושה אלה כל עושה עול. קאי על כללות הפרשה המכה את הנלקה יתר מכדי רשעתו שאין מי שיתבע דין הנעלב בזוי אדם הזה ואין מי דן דינו. וכן המוסס שור נדישו

וירקה צפניו. ת"ל לעיני הזקנים רוק הגראה לעיני הזקנים. פירוש דבכל מקום דכתיב בתג"ך צפניו אין הפירוש צפנים שלו רק כמו לפניו או בהבטת פניו כמו בדברים ויוליאך צפניו וענה גאון ישראל צפניו איכ' גם צפניו הכוונה בהבטת פניו. והוא שלא יהא סומא כמוש"פ רמב"ם אך מפני שכאן הוא דבר של בזיון כמוש"כ ההגמ"י בשם הבה"ג על המנעו מעשות מלות יבוס. יכול שמהא מנעת הרוק צפניו ממש [כמו שהיא באמת כן דעת הלדוקים כמו שהוצא במגילת תענית] לכן אמר ונגשה יבמתו לעיני הזקנים כתיב ואיכ' אין נפקא מינה בין אם הגיע בו הרוק או לא. כיון שירקה לפניו והס ראו. ויעוין תוס' בנדה דף כ"ה ד"ה גילוף רוק רוק:

ר"י אומר מלה על כל העומדים שם וכו'. פירוש דכתיב ונקרא צטון נפעל וכל הפרשה מדבר על הב"ד בתואר פועל וקראו ודברו. והוא ליה למכתב וקראו שמו בישראל אם על הדיינים קאי. ולכן דריש דעל כל העומדים שם הוא שהפועלים אינם מוזכרים בפרשה. לכן כתב בצטון נפעל. וכן אמר בגמ' ההוא מונקרא נפק"ל:

כי ינלו אנשים. הנה בפרשת משפטים כתיב כי ינלו אנשים כו' ומוקי לה בצטנהדרין דף ע"ד דבמלות שבמיתה הכתוב מדבר. ואם כאן היה במלות שבמיתה הלא לא היתה חייבת על הבושת. דהמכה את אישה הוי רודף. לכן ודאי דלא מיירי במלות שבמיתה. והעד ע"ז דשם כתיב כי ינלו אנשים ובאן כתיב כי ינלו אנשים כו' איש ואחיו. והוא שאינו מלות שבמיתה. ולכן אמר בספרי אין שלום יולא מחוד מלות וכה"ל כו' מי גרם לזה ללקות הוי אומר זו מריבה שכיון שהמה אחים זה לזה ואפי' באו לידי הכאה:

איש ואחיו. פרט לעבדים שאין להם אחיו. פירוש לענין בושת ופלוגתתם מתבאר בפרק החובל: **וקרבה** אשת האחד ולא אשת שליח ב"ד. בפרק המניח כ"ח ובירושלמי פרק החובל הלכה ג' ושלחה ידה ולא אשת שליח ב"ד. כיון שבעלה היה רשות לו להכותו והוא הכהו יכלה להלילו ולבישו. וכפי הגראה דדריש. ושלחה ידה ולא שהיא ענמה שלוחה מצית דין. או דריש אשת האחד ולא מי שיש לו כח לכפותו ולרדותו שבא בכח הביד שהם שלשה דפחות מג' לאו ב"ד לכפיה הוי דלכפיה צטון סמוכים וכשיכ' שלשה לכוי' כדאמר סוף גיטין אביי אשכחיה לרב יוסף דקא מעשה אגיטין. וזה פשוט.

משך

תצא

חכמה

תבא

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץך. ועיון רמזין שפי' אשר תביא לביתך. וספורי פ' אשר תביא למקדש יעו"ש. ועיון חוס' ז"ב פ"ב בשם רבינו חס דלקיחה מן הבית וזה כהרמזין וכו' כר"ש דסבר דהפרשה כהבאה גמר פרי וזה כל פרי שיהא הפרי בשלמתו והפרי שהיה כולה נגמרת. ועיון פסחים ס"א וכתום מכל נפש כל בכור. אחסו רבין מפרשי דאשר תביא לנקבה נסתרת. וזה אדמה רהוי לשון נקבה וכאלו אמר ולקחתי מארץך מראשית כל פרי האדמה אשר תביא שהאדמה מביאה הפרי בעודה מחובר. ולזה סברי דכהבאה כתיב הבאתי ראשית פרי האדמה וזה בגמר פרי דאינו ראוי לקריאה טרם שנגמר כל פרי. אבל כאן בלקיחה זה הפרשה במחובר כתיב כל פרי. פירושו כל שחל עליו שם פרי בשתוף השם אפילו פנין אפילו בוסרי ולזה אמרו ראה תאנה שבכרה כו' אבל בבהאה פרי המיוחד. ולזה כיון הירושלמי. ועיון מפרשי משניות ודוק:

ולקח הכהן הטעם מידך. הנה הגשה לר' שמעון דסבר דרק היבא דאיכא שירים במנחה הנאכלין לכהנים איבא הגשה הטעם דיהו אוכלים הכהנים ממה שרבו אוכל הוא המזבח. לכן מגיש למזבח והשירים מן המזבח אוכלים הכהנים כמוש"ב צפ' לוי לכן בתוספת של בכורים שכהן מניח ידו תחת יד הבעלים לרבי אליעזר צ"י דיליף מולקח הכהן עיקרו דתנופה הוא של הכהן הוי הטעם שמויף אל המזבח והוי קדשי מקדש ומתחלקת למשמרה ואוכלין משולחן גבוה. וזה שאמר מלאכי והיו לר' מגישי מנחה שיאכלו ממה שרבים אוכלי. וכן מורה בסוף נחמיה שהעמיד משמרות לבכורים וכו' בהן. לכן בעופות דליכא שתי אכילות ליכא בהו תנופה אבל לר' יודא דיליף מקרא דוהגתא. דעקרו של תנופה הוא של הבעלים. לכן סבר דאיין נעשין קדשי מזבח וגומיין לכהן בטובה. ולכן אמר בירושלמי דאשרה שבטלה לר' יודא דעביד בקדשי הגבול יביא ממנה בכורים דזר אלל מזבח ליכא והבן. ואולי נראה דזה בכונת הגמרא דרב גוברין מנחות פ"א:

ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי. קיי"ל בירושלמי דבכורים מכר שדה בקמתה וחזר ולקח ממנו מביא בכורים. אעפ"י שעכשיו אין הקרקע בידו מ"מ כיון שגדלו הפירות והקרקע בידו וכעת מכר הקרקע וחזר ולקח ממנו הפירות

המלערו. וכן מי שאינו רוצה להקים שם. ללחיו המת שאין מי שיחבב שלבנו [ועל כיוצא בו אמרו ברכות דף י"ח] וכן המכה את הרודף ביכול להגילו באחד מאבריו וכן משקלות שאינו יודע שיחבבנו. ולפי"ו טעם החליטה והרקיקה הוא משום בזיון לפי שאינו מיניב וכוה כתוב בהגמ"י בשם רבינו כי בכל הפרשיות בסדר זה מובאר הטעם. תיבך לכל מלוא יעיון ותשכח וע"ז אמר כל עשה אלה הדברים:

בר הנמשלים אחריך. בספרי מלמד שלא היה וכו' ותשלנו מתחת כנפי המקוס ואתה עיף ויגע ולא ירא אלדים. כפי הגרסה דליל וכן הוא אומר ואתה עיף וכו' וכשיטת אחרים במכילתא דקאי על ישראל. או דליל לקמן ולא ירא אלדים והיה בהניח ד' מכל אויבך מסביב שלא יאגד עליך אגודה (לשון הספרי). וזה משום דגלוי לפניו ירסי. שהוא כמו שאמר סוף וילך כי ידעתי את ילדו אשר הוא עושה היום כו'. אבל כשישראל עושין רצונו של מקוס אין להם לירא. שמה יאגוד אגודה. וכן דרשו ז"ל על פסוק דפן תרבה עליך חיה השדה כו'. ועיון רש"י שם: **והיה** בהניח ד' כו' לא תשכח. פירוש כאשר יקויים כביכול זכור חרפתך מני גבל כל היום אל תשכח קול נורריך. או יקויים מישאל זכר אשר עשה לך כו' לא תשכח:

בארץ אשר וכו'. משאתה יורש אתה מבקש כל"ל. ופירושו דלעיל פ' קנ"ז אמר ר"י והלא מלוא היה מן הסודר לשאל להם מלך. ולעיל פ' ס"ז ג' מלוא נלטו כו' בשעת כניסתן לארץ כו' ת"ל כי יד על כס וכו' כשישב המלך על כסא ד' כו' לכן קשה להספרי דכאן אמר בארץ אשר ד' אלוידך נתן לך נחלה לרשתה והלא הקמת מלך קודם למחייית עמלקי לכן אמר משאתה יורש את הארץ אתה מבקש מלך הא קודם לא ולכן מליין המקרא כאן על ירושת הארץ:

תמחה את זכר עמלק. בספר החנוך כתב דעל כל יחיד שיקרה לפניו מזרע עמלק מלוא זו. ולרש"י שפירש זכר מאיש כו' משור ועד שם שלא יאמרו גמל זה של עמלק. והוא מהמכילתא דפרשה בשלה ועיון הגהת הגר"א כאן בספרי מוכח דעל יחיד אין המלוא דהרי מפורש בשמואל א' כ"ז ויעל דוד ואגשו כו' והעמלקי כו' ולקח לאן ובקר כו' הרי דביחוד אין מלוא לאחד הלאן ובקר. והא דאמרו במכילתא שהרג גר עמלקי שאין מקבלין גרים מעמלקי. היינו לכן הרגו בהודאת עלמו כמו בן נח שנהרג עפ"י עלמו. וזרור: